

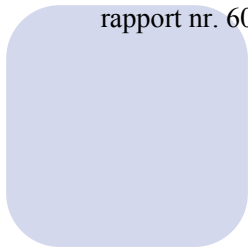

ONDERZOEK

Met hart en ziel

Onderzoek naar passende vormen
van jeugdwerk voor de
Protestantse Gemeente te Drachten

dr. Gert de Jong
rapport nr. 608, december 2010

KASKI

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Achtergrond van het onderzoek en vraagstelling	5
1.2	Opzet een aanpak	6
1.3	Opbouw rapport	6
2	Kerk en geloof in het leven van jongeren	7
2.1	Kerk en kerkdiensten	7
2.2	Bidden	11
2.3	Kerk, geloof, vrienden en vrije tijd	14
2.4	Kerk en geloof van Liudger-leerlingen	15
3	Ideeën en suggesties voor kerkelijk jeugdwerk	17
3.1	Totaaloverzicht	17
3.2	School bouwen in de Derde Wereld	18
3.3	Jeugd- en jongerensoos	21
3.4	Naar EO-jongerendag of X-noise	24
3.5	Eetgroep	26
3.6	Vrijwilligerswerk in de zorg	28
3.7	Kerk op internet	31
3.8	Natuurproject	33
3.9	Cursus kennismaken met het christelijk geloof	35
3.10	Speciale jongerendiensten, voorbereid door de jeugd van de kerk	37
4	Conclusies en aanbevelingen.....	39
4.1	Overwegingen vooraf	39
4.1.1	Probleemstelling: verlies aan geloofwaardigheidsstructuur	39
4.1.2	Concurrerende activiteiten	41
4.1.3	Voorwaarden en uitgangspunten	41
4.2	Aanbevelingen	44
4.2.1	Ideeën en suggesties: wat niet	46
4.2.2	Ideeën en suggesties: wat wel	48
5	Verantwoording	49
5.1	Focusgroepen	49
5.1.1	Werving	49
5.1.2	Deelname	51
5.2	Scholierenonderzoek	54
5.3	Inhoud van het onderzoek	57

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek en vraagstelling

De Protestantse Gemeente te Drachten (PGD) bezint zich op het jeugdwerk. Eén van de directe aanleidingen daarvan is de behoefte aan een nieuw beleidsplan voor het jeugdwerk. Dit beleidsplan moet goed aansluiten bij wensen en verwachtingen van jongeren en passen bij de mogelijkheden binnen de gemeente.

Aan Kaski, bureau voor onderzoek en advies over religie en samenleving is gevraagd een onderzoeksvoorstel te schrijven met het oog op de inventarisatie van de wensen en verwachtingen van jongeren.

1. Het doel van het onderzoek is allereerst om te beschrijven welke rol geloof en religie speelt in het leven van kerkelijke jongeren¹ in Drachten. Op welke wijze spreken jongeren over kerk en geloof, met wie spreken ze erover, op welke wijze geven ze er vorm aan?
2. Een volgend doel is om te verkennen welk levensbeschouwelijk aanbod wenselijk en passend zou zijn voor deze jongeren. Aan welke activiteiten en media denken ze dan, hoe vaak zullen ze gebruik maken van dat aanbod, onder welke voorwaarden komt het aanbod het beste tot zijn recht.
3. Het derde doel en tevens het hoofddoel van het onderzoek is onder jongeren te onderzoeken welke vormen van jeugdwerk van de PGD aansluiten bij hun wensen en verwachtingen, en in hoeverre ze gebruik zullen maken van aanbod van de PGD.

Een en ander is uitgewerkt in de volgende vraagstelling:

Welke vormen van kerkelijk jeugdwerk van de PGD sluiten aan bij kerkelijke jongeren uit Drachten?

Hiermee hangen twee deelvragen samen, te weten:

1. Welke rol speelt kerk en geloof in het leven van kerkelijke jongeren uit Drachten?
2. Welk levensbeschouwelijk aanbod is passend voor deze jongeren?

¹ We volgen hier zo veel mogelijk de terminologie die in de godsdienstsociologie gebruikelijk is. Met kerkelijk wordt dan bedoeld dat men lid is van een kerk. Als men regelmatig naar de kerk gaat, heet dat 'kerks'. Randkerkelijken zijn in deze terminologie dus wel kerkelijk maar niet kerks. In de perceptie van de jongeren is het onderscheid tussen kerkelijk en kerks wellicht niet altijd helder. Wanneer bijvoorbeeld gevraagd wordt of hun vrienden kerkelijk zijn, zullen ze vermoedelijk denken in termen van kerkelijk betrokken. Daar meten ze aan af of hun vrienden iets met de kerk hebben. Strikt genomen zijn het dan 'kerkse vrienden'. In de context van dit onderzoek is het onderscheid dus betrekkelijk.

1.2 Opzet een aanpak

Dergelijke vragen laten zich het beste beantwoorden door kwalitatief onderzoek. Dat geeft de mogelijkheid om in onderling gesprek met de jongeren zaken uit te diepen en te nuanceren.

Het kwalitatieve onderzoek bestaat uit twee delen. Allereerst een tweetal focusgroepen met jonge leden van de Protestantse Gemeente te Drachten. Zij zijn door het Kaski uitgenodigd voor een groepsgesprek over de thematiek van dit onderzoek. Focusgroepen geven de mogelijkheid om een onderwerp intensief te bespreken en diverse aspecten te belichten.

Het tweede deel bestond uit een onderzoek in vier klassen van Christelijke Scholengemeenschap Liudger te Drachten. In door de school beschikbaar gestelde lessen zijn verschillende mogelijke vormen van kerkelijke jongerenactiviteiten aan de leerlingen voorgelegd. Die ideeën konden zij waarderen met een rapportcijfer, waarna kort enige toelichting werd gevraagd.

Waar in de focusgroepen ruimte was voor het bespreken van de rol van kerk en geloof in het leven van jongeren, naast het bespreken van mogelijke vormen van kerkelijk jeugdwerk, ligt het accent voor het leerlingenonderzoek helemaal bij het bespreken van ideeën en suggesties voor het kerkelijk jeugdwerk.

Deze aanpak wijkt op enkele punten af van het voorgestelde onderzoek; een verantwoording is te lezen in de bijlage.

1.3 Opbouw rapport

In het volgende hoofdstuk wordt allereerst beschreven wat door de deelnemers aan het onderzoek is gezegd over de rol van kerk en geloof in hun leven. Het grootste deel van die informatie komt uit de focusgroepen. De gegevens zijn dan ook vooral op de verslagen van die gesprekken gebaseerd.

In hoofdstuk 3 worden mogelijke ideeën en suggesties voor kerkelijk jeugdwerk besproken. Dat was het belangrijkste deel van het onderzoek onder de leerlingen van het Liudger, dus hun informatie vormt de hoefdmoot van het onderzoek. De suggesties zijn mede opgesteld na overleg met de opdrachtgever.

Hoofdstuk 4 bevat conclusies en aanbevelingen op grond van wat in het onderzoek naar voren is gekomen.

2 Kerk en geloof in het leven van jongeren

In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze kerk en geloof een rol speelt in het leven van jonge leden van de PGD. Die vraag kwam in verschillende vormen aan de orde in de focusgroepen. De vraag wordt beantwoord door met de deelnemers te bespreken hoe ze tegen de kerk aankijken, inclusief de vraag hoe zij een ideale kerkdienst zouden samenstellen. Omdat ze in hun relatie tot de kerk vooral praten over kerkdiensten, vatten we deze gegevens samen in de paragraaf kerk en kerkdiensten. Tevens werd besproken in welke mate bidden een rol speelt in het leven van de deelnemers. Uit tal van onderzoeken blijkt dat veel jongeren bidden, ook die jongeren die geen kerkelijke band (meer) hebben. Hoe ligt dat voor de deelnemers aan de focusgroepen?

Tot slot komt vanuit de focusgroepen aan de orde welke rol kerk en geloof speelt in relatie tot hun vriendennetwerk.

Impliciet is de rol van kerk en geloof ook wel af te leiden uit het onderzoek op het Liudger. In een korte slotparagraaf, maken we er een aantal opmerkingen over.

2.1 Kerk en kerkdiensten

Op verzoek² noemen de deelnemers aan de focusgroepen zowel positieve als negatieve associaties bij de kerk. Het een kost niet meer moeite dan het ander; of beter gezegd: de jongste groep geeft aan dat het in beide gevallen moeilijk is om zaken te noemen. Vooral de jongeren associëren kerk met kerkdiensten.

Groep 12 tot 15 jaar

De volgende positieve en negatieve associaties worden gegeven:

Positief:

- gezellige groep mensen;
- je doet toch wat aan het geloof;
- soms verveel ik me op zondag en dan heb ik toch iets te doen;
- je ontmoet nieuwe mensen;

2 De werkvorm was als volgt: De jongeren geven een strookje van hand tot hand door. Dat strookje is aan één kant groen is, aan de anderen kant rood. Wie groen aanpakt moet iets positiefs zeggen over de kerk, wie rood aanpakt iets negatiefs.

- je leert telkens wat nieuws;
- met Kerst kan het gezellig zijn;
- sommige diensten zijn korter en dat is fijn.

Negatief:

- kerkdiensten zijn lang en saai;
- verplichting op de zondag;
- je hele zondag is bezet;
- je moet vroeg je bed uit;
- je kunt niet ergens blijven logeren want je moet de volgende dag naar de kerk
- als je niet meer op de basisschool zit, kun je niet meer naar de kindernevendienst en dan moet je in de banken blijven zitten;
- je zit te niksen.

Groep 16 jaar en ouder

De groep 16 en ouder noemt:

Positief:

- inspiratie die je uit kerkdiensten kunt halen;
- liefde;
- vriendschap;
- gezellig (bij catechisatie);
- saamhorigheid.

Negatief:

- schijnheiligheid binnen de kerk, dubbele (seksuele) moraal;
- te snel over mensen oordelen;
- saai;
- ophef over seksueel misbruik;
- aanbod voor jongeren is niet goed genoeg en te weinig;
- zang (psalmen en gezangen; “Eigenlijk alles wat ze hier in dit kerkgebouw (Oase) zingen”).

Volgens de jongste groep was ‘de club’ wel leuk; ze zouden naar alle waarschijnlijkheid ook wel weer hebben meegedaan als ze een uitnodiging hadden gekregen. Catechisatie is “niks aan”.

De jongste groep spreekt expliciet uit dat kerk eigenlijk niets is voor mensen van hun leeftijd. “Je zit maar te zitten” en “We hebben genoeg te doen in de rest van het leven”.

De jongeren denken dat oudere mensen de kerk vermoedelijk wel leuk vinden, want die vinden het gezellig. Vaak hebben ouderen mensen niet zo veel te doen. Dan is het een aardige onderbreking voor hen om naar de kerk te gaan, denken de jongeren.

De oudste groep zegt vooral dat de kerk ouderwets is, hoewel ze zien dat het tegenwoordig moderner wordt door de muziek en het gebruik van moderne technieken (beamer). Ook een musical is leuk. Zij noemen catechisatie vooral gezellig en daarom waardevol.

Een van de deelnemers zegt dat het in de Vrije Baptistengemeente Bethel moderner is. Dat blijkt bij nader gesprek genuanceerder te liggen. Wat de vorm betreft is Bethel moderner, maar wat moraal betreft een stuk ouderwets. Ongehuwd samenwonen of homoseksualiteit is onbespreekbaar en reden om mensen uit hun taken te zetten. De PGD (met name werd de Oase genoemd) is wat de vormen betreft mogelijk minder modern (zoals gezegd dit verandert), maar de moraal is wel moderner. En dat wordt gewaardeerd. Iemand zegt: “Je moet mensen welkom ontvangen (en als daar aanleiding toe is, hulp aanbieden). Dat is beter dan mensen moreel veroordelen.”

Kerkdiensten zijn grosso modo dus saai en ouderwets. Hoe het anders zou kunnen, werd besproken door een lijstje met kenmerken van de ideale kerkdienst op te stellen. Overigens kostte het de deelnemers wel enige moeite om na primaire reacties de lijst aan te vullen. Dat geldt voor de jongste groep iets sterker, maar voor de oudere groep zeker ook wel.

Onderdelen en kenmerken van de ‘ideale kerkdienst’ voor de *jongste groep*:

- De muziek moet anders, een beetje gospelachtig en muziek waarbij je zelf mee doet. In ieder geval geen orgelmuziek want “orgelmuziek is saai”. Ook moet het niet van ‘dat klassieke’ zijn. Welke instrumenten wel gebruikt moeten worden, is lastig aan te geven.
- Niet van die moeilijke woorden.
- Misschien een film over God.
- De ideale dienst heeft een kindernevendienst, ook voor 12+, de deelnemers noemen dit dan een ‘pubernevendienst’ (bij gebrek aan beter).
- Activiteiten vooraf zoals bijvoorbeeld voor de dienst de mogelijkheid hebben om te tafeltennissen enzo. Dan heb je meer contact met anderen, anders zit je maar saai op de stoel te wachten tot het begint. Zoiets is ook in Bethel. Daar zijn verschillende activiteiten voor verschillende groepen en dat is leuk. (Tegelijk zegt de deelnemer die daar eens geweest is, dat hij aanvankelijk wel dacht dat hij nog eens zou gaan, maar dat het er toch niet van gekomen is.)
- De dienst is ‘s avonds tussen 7 en 8 uur, op zondag. Iedereen is welkom, want je moet geen mensen buiten sluiten. Maar desgevraagd geven de deelnemers aan dat

een indeling naar leeftijd leuker zou zijn, omdat je dan meer leeftijdsgenoten treft. Een indeling van 12 tot 15 en 16 tot 18 jaar is een goede indeling.

- Als er al een preek moet zijn dan moet het wel leuk zijn. Er hoeft echter geen preek te zijn. Een gesprek is beter. Een toneelstukje kan ook leuk zijn.
- Er moet wel uit de Bijbel gelezen worden of een verhaal (uit de Bijbel) worden verteld. Maar niet te lang. Het mogen dus niet alleen dingen uit de actualiteit (de krant) zijn, want om alleen over actualiteit te praten hoef je immers niet naar de kerk.
- Het gaat in de ideale kerkdienst zeker wel over God. Dat gaat bijna van zelf als het over de Bijbel gaat, want “dat staat in de Bijbel, en dat hoort in de kerk.”
- Er wordt gebeden.

Onderdelen en kenmerken van de ‘ideale kerkdienst’ voor de *oudere groep*:

- Humor in de preek.
- Taal die jongeren begrijpen.
- Actualiteiten meenemen in de dienst.
- Diepgang in de preek, interessant genoeg om na de dienst nog over door te denken en praten. Een van de deelnemers zegt vaak in de volgende week nog na te denken over wat in de dienst is gezegd.
- Een preek die je tot nadenken aanzetten.
- Moderne muziek, wat meer muziekinstrumenten – liefst een bandje.
- Oude mensen ’s ochtends, en jonge mensen in de 2^e dienst op zondag die dan een wat modernere vorm kan hebben (andere muziek, bandje, e.d.). Dus meer doelgroepsgewijs kerkdiensten houden.
- Afwisselende dominees die komen preken, want er moet wat te kiezen zijn.
- Ideale tijdstip: half 11 op zondag.
- Ideale lengte is 1,5 uur (zoals het nu is); het moet niet te lang maar ook niet te kort.

In beide focusgroepen worden veel opmerkingen gemaakt over de vorm van de kerkdiensten, bij de jongste groep vrijwel uitsluitend. De oudere groep heeft ook een aantal inhoudelijke wensen, ze zouden graag diepgang en actualiteiten in dienst en preek terugzien.

Voor beide groepen lijkt te gelden dat de huidige reguliere kerkdiensten slecht te verenigen zijn met hun wensen. Ze pleiten dan ook beide voor doelgroepdiensten.

De jongste groep geeft desgevraagd aan dat ze wel eens naar een kerkdienst toe zouden gaan wanneer die volgens hun wensen zou zijn ingericht. Ze zouden het een kans geven en op grond daarvan beslissen of ze vaker gaan. Eén van de criteria in die beslissing is of je iets te doen hebt en niet de hele tijd stil hoeft te zitten.

Feit blijft wel dat andersoortige kerkdiensten veranderingen zijn bij een vorm die voor veel jongeren heeft afgedaan. Samenvattend kan daarom worden gesteld: jongeren hebben niet veel met kerkdiensten. Ze kunnen of willen dit niet zodanig aanpassen dat het voor hen wel een aantrekkelijke activiteit is.

Uit wat de jongeren over de kerkdiensten zegen, kan ook worden afgeleid dat het geen activiteit is die een wezenlijke bijdrage levert aan hun geloof. Met hun opmerkingen dat kerkdiensten saai zijn en niet in hun taal, geven ze ook impliciet aan dat wat in de kerkdiensten naar voren komt, hun werkelijkheid niet raakt. Daarvoor is dan – met name verwoord door de oudere groep – nodig dat er binnen het bestek van een kerkdienst dialoog is, dat Bijbel en actualiteit worden verbonden en het tot nadenken stemt. Daarachter ligt ons ziens het verlangen van de jongeren om iets te horen waar ze zelf wat aan hebben en dat hun in hun eigen leven raakt.

2.2 Bidden

De deelnemers krijgen een blaadje met tal van uitspraken over bidden. De uitspraken beginnen telkens met ‘bidden is voor mij...’ De vragen komen uit het onderzoek *God in Nederland*. Met een vijfpuntsschaal (helemaal eens is 5, helemaal oneens is 1) kunnen de deelnemers aangeven in welke mate ze met de uitspraak instemmen. De deelnemers uit de jongste groep vullen hun blaadjes als volgt in.

Tabel 2.1 Invullijstje bidden voor focusgroep 12 tot 15 jaar (n=4)

	<i>gem score.</i>
contact hebben met God	4,3
mijn gevoelens uiten	4,0
vragen aan God of een hogere macht om een oplossing voor problemen	3,8
kracht op doen om dingen te veranderen	3,5
een manier om zelfvertrouwen op te doen	3,3
een manier om je te verzoenen met de omstandigheden	3,3
een soort van overdenken van mijn leven	3,0
mijn geloof uitdrukken	3,0
leren accepteren van de situatie waarin ik mij bevind	3,0
mij bewust worden van mezelf	2,8
een vorm van mediteren	2,5
praten met mijzelf	2,0

De deelnemers geven aan met een zekere regelmaat te bidden; vaak is dat bij het eten, soms ook voor het slapen. De frequentie varieert van acht keer per week tot 2 à 3 keer per week.

Een aantal items uit de tabel wordt nader besproken. Eén deelnemer zegt: “We bidden thuis voor het eten hardop. En als ik dan ergens anders ben, dan doe ik het in mijn hoofd.”

Bij het bidden in de kerk zitten de deelnemers gewoon met hun ogen dicht. Ook tijdens het stil gebed zitten ze met hun ogen dicht, zonder dat ze zelf bidden.

Anderzijds kruisen de jongeren ook zaken aan als ‘contact hebben met God’ en ‘mijn gevoelens uiten’. Dat duidt op een meer persoonlijke wijze van bidden. Een andere deelnemer zegt: “Eén keer in de zoveel tijd is het goed om contact met God te hebben”. Het blijkt vervolgens lastig om dat nader toe te lichten wat dat contact hebben met God is.

Het meer meditatieve, introspectieve bidden (mij bewust worden van mezelf, een vorm van mediteren, praten met mijzelf) vindt het minste weerklank in deze groep.

Enkelen geven aan dat ze af en toe bidden in bed. Tegelijk roept dat vragen op: “Ik weet niet of God dan luistert. Hoe moet dat eigenlijk als er zoveel mensen tegelijk bidden?” De jongeren kunnen zich er slecht wat bij voorstellen dat God naar alle gebeden kan luisteren.

We zien dus enerzijds een ritueel bidden dat vrij betekenisloos lijkt te zijn, anderzijds kennen jongeren wel meer persoonlijke vorm. Maar de specifieke verwoording van wat dat inhoudt en voor hen betekent, is lastig.

De oudere groep laat het volgende beeld zien, ook hier eerst de tabel, daarna de toelichting.

Tabel 2.2 Invullijstje bidden voor focusgroep 16 jaar en ouder (n=4)

	<i>gem. score</i>
contact hebben met God	4,0
mijn gevoelens uiten	4,0
vragen aan God of een hogere macht om een oplossing voor problemen	4,0
kracht op doen om dingen te veranderen	3,5
een manier om zelfvertrouwen op te doen	3,3
mij bewust worden van mezelf	3,3
een manier om je te verzoenen met de omstandigheden	3,3
mijn geloof uitdrukken	2,8
leren accepteren van de situatie waarin ik mij bevind	2,8
een soort van overdenken van mijn leven	2,5
een vorm van mediteren	2,3
praten met mijzelf	2,3

Eén deelnemer ervaart niets bij God en bidt nooit uit zichzelf. Hij bidt wel voor het eten, maar dat doet hij voor z'n moeder, evenals naar de kerk gaan. Bidden is voor hem een leeg ritueel. De andere deelnemers bidden minstens een keer per week. Vaak is dat bij het eten, veelal ook voor het slapen gaan, hoewel een deelnemer aangeeft dat dit ook wel eens wordt vergeten. Ook hier zien we dus een zekere mate van ritueel bidden, maar drie jongeren uit deze groep geven daar wel een inhoudelijke betekenis aan. Bidden, zo zeggen ze, speelt dan ook een belangrijke rol in hun leven.

Een aantal items uit de tabel wordt nader besproken. Eén van de deelnemer zegt niets met meditatie te hebben. Als ze tot zichzelf wil komen pakt ze een boek of gaat op de bank niets zitten doen. Een ander vindt bidden niet hetzelfde als het leven overdenken. Dat overdenken van het eigen leven doen de deelnemers wel, maar wordt door hen geen bidden genoemd.

Samenvattend blijkt dat de meeste jongeren wel bidden en dat het in de meeste gevallen een vast ritueel of uit gewoonte is. Een aantal deelnemers geeft aan dat bidden belangrijk is.

Bidden is dan vooral contact hebben met God, zo blijkt uit de tabelscores. In de toelichting zeggen ze dat dit contact hebben met God in het gebied heel expliciet met woorden kan zijn, maar ook wel in gedachten. De jongeren vinden het daarbij lastig om concreet aan te geven wat ze met 'contact hebben met God' bedoelen. Bidden als meditatie moment of zelfreflectie speelt een beperkte rol.

2.3 Kerk, geloof, vrienden en vrije tijd

Aan de deelnemers is gevraagd hun drie beste vrienden en vriendinnen op een blaadje te zetten, en daarachter (in tweede instantie) te vermelden of die vrienden wel of niet lid zijn van de kerk. Omdat we acht deelnemers hebben gesproken, hebben we de gegevens van in totaal 24 vrienden. Het geheel ziet er dan als volgt uit.

Tabel 2.3 Vrienden in relatie tot kerklidmaatschap

<i>categorie</i>	<i>aantal</i>
onbekend	5
kerkelijk	8
niet-kerkelijk	11
Totaal	24

De meeste vrienden blijken niet-kerkelijk.

De deelnemers praten zelden met hun vrienden over kerk en geloof. Als er over gesproken wordt, blijft dat op het niveau van mededelingen; inhoudelijke gesprekken over geloof en kerk worden zelden gevoerd. Geloof wordt namelijk vooral ervaren als een privéaangelegenheid en als er over gesproken wordt, dan alleen in de *in-group* van de kerk. Ze willen vrienden ook ‘niet irriteren’ door te veel over het geloof te praten: “Je wilt het niet opdringen, anders denken ze dat je ze wilt overtuigen van het geloof.” Een ander zegt: “Als je het erover hebt, stoot het juist af.”

De onderzoeker vraagt of ze wel eens vrienden proberen te overtuigen van een mooi boek of een mooie film. Ligt dat anders dan met praten over kerk en geloof en praat je daar dan wel over door? Voor een deel van de deelnemers ligt dat inderdaad anders. Ze noemen boeken of films ‘normale zaken’ en daar praat je makkelijker over. Over geloof kun je niet met niet-kerkelijke vrienden diepe gesprekken hebben, want, zoals gezegd, stoot dat juist af.

Bij de jongere groep wordt nog opgemerkt dat het ook lastig is om over de kerk te praten omdat het in kerk en geloof vooral over zaken van oude mensen gaat; er zitten ook voornamelijk oudere mensen in de kerk.

De onderzoeker vraagt wat de deelnemers zouden zeggen als vrienden aan hen zouden vragen waarom ze naar de kerk gaan. Ze zouden dan zeggen dat ze er niet over willen praten, omdat het geen interessant onderwerp is, dat ze moeten van hun ouders of dat het daar saai is. Of ze zouden het relativiseren: “Ik ga tegenwoordig nooit meer” of “Ik ga niet zo vaak”.

De relevantie van het geloof van de jongeren brengt de onderzoeker ter sprake door te vragen of hun niet-kerkelijke vrienden wat missen, nu ze niet naar de kerk gaan. Volgens de deelnemers aan de jongste groep missen ze niets.

Drie deelnemers aan de oudere groep kunnen wel de relevantie van hun geloof aangeven: “De kerk geeft een fijn gevoel.” Daarnaast hebben gelovigen vooruitzicht op een hiernamaals. “Ik ben blij dat ik als christen ben opgevoed”, zegt een deelnemer. “Je kunt er altijd op terug vallen en er je (morele) houding aan ontlennen. Ik wil Jezus volgen en op Hem lijken. Dit geeft een richting aan het handelen.” weer een ander zegt: “Als je weet dat God altijd bij je is, dan ben je nooit bang.”

Volgens een vierde deelnemer missen zijn niet-kerkelijke vrienden niets.

Samenvattend kan worden gesteld dat geloof en kerk voor sommige jongeren belangrijk is, voor anderen is het iets dat weinig met hun jonge leven te maken heeft. Het speelt zich toch vooral af in een apart segment van hun leven is en ze kunnen of willen geen verbinding maken tussen ‘hun kerkelijk leven’ en ‘hun alledaagse leven’.

2.4 Kerk en geloof van Liudger-leerlingen

De opzet van het leerlingenonderzoek was zodanig dat niet uitgebreid is gesproken over de gelovige en kerkelijke positie van de leerlingen. Uit opmerkingen die gemaakt werden bij de voorgestelde ideeën en suggesties, en uit de korte vragenlijst die is afgenomen, valt wel een aantal zaken af te leiden.

Allereerst valt op dat de leerlingen die aan dit onderzoek deelnamen niet bepaald als multireligieus zijn te omschrijven. Volgens eigen opgave bevond zich één moslim in de groep.

Zestig procent van de leerlingen noemt zich kerkelijk en dat is hoger dan het landelijk gemiddelde. Dat ligt (voor alle Nederlanders) onder de 40 procent, waarbij geldt dat jongere generaties minder kerkelijk zijn. Het relatief hoge percentages kerkelijke jongeren weerspiegelt het feit dat het Liudger een christelijke scholengemeenschap is en dus naar verhouding meer kerkelijke leerlingen trekt.

Van de kerkelijken rekenen de meesten zich tot de Protestantse Kerk, maar slechts een deel van hen tot de Protestantse Gemeente te Drachten. In de gesprekken gaven sommige leerlingen ook expliciet aan niet uit Drachten te komen (maar b.v. uit Gorredijk, of Rottevalle).

De helft van de leerlingen noemt zichzelf gelovig. Het aantal kerkleden is dus hoger dan het aantal gelovigen. Dat is een ander beeld dan we uit landelijk enquêteonderzoek zien. Daar zien we steeds vaker dat het aantal kerkleden kleiner is en sneller daalt dan het aantal mensen dat zich gelovig noemt.

Een vermoedelijke verklaring is dat we hier met jongeren te maken hebben die zichzelf kerkelijk noemen, omdat ze in een kerkelijk thuissituatie opgroeien. Om die reden noemen ze zichzelf vermoedelijk kerkelijk, maar ze omschrijven zichzelf niet als gelovig.

Een kwart van de leerlingen gaat regelmatig ter kerke.

Tijdens de bespreking van een aantal ideeën en suggesties blijkt dat sommige leerlingen helder kunnen aangeven waarom je je vanuit de kerk zou inzetten voor medemens en natuur. Geloof heeft voor hen dus duidelijk met een bepaalde morele houding te maken.

3 Ideeën en suggesties voor kerkelijk jeugdwerk

In dit hoofdstuk worden de ideeën en suggesties die in het onderzoek aan de jongeren zijn voorgelegd, een voor een besproken, volgens een vast stramien. Allereerst wordt het idee toegelicht op dezelfde wijze als het aan de leerlingen van het Liudger is gepresenteerd. Daarna volgt een tabel met het gemiddelde waarderingscijfer, waarbij een onderscheid naar subcategorieën wordt gemaakt op grond van de indeling die op pagina 57 staat vermeld. Aansluitend wordt een korte samenvatting gegeven van wat in de nagesprekjes over de ideeën naar voren is gebracht.

Sommige ideeën zijn ook in de focusgroepen besproken. Wanneer dat het geval is, wordt de inbreng van die gesprekken vermeld.

Het hoofdstuk opent met een tabel die de totaalscore op hoofdlijnen geeft, in de vervolgparagrafen worden de ideeën en suggesties in detail besproken.

3.1 Totaaloverzicht

In de volgende tabel worden alle voorgestelde ideeën en suggesties genoemd en wordt het totale waarderingscijfer aangegeven. In de tabel staat het idee met de hoogste waardering bovenaan. Ook wordt het aantal leerlingen dat het idee heeft gewaardeerd, vermeld (aangegeven met letter 'n').

Tabel 3.1 Overzichtstabel

idee of suggestie	waardering	n=
school bouwen in de Derde Wereld	8,5	102
jeugd- en jongerensoos	6,9	101
naar EO-jongierendag of X-noise eetgroep	6,7	63
vrijwilligerswerk in de zorg	6,6	93
kerk op internet	6,2	102
natuurproject	6,0	102
	5,8	102
cursus kennismaken met het christelijk geloof	4,9	85

Het idee school bouwen in de Derde Wereld staat veruit bovenaan. Men waardeert dit idee zo sterk, dat de meeste leerlingen (en deelnemers aan de focusgroepen) er ook wel de nodige inspanning voor over hebben.

De ideeën soos, naar EO-jongerendag of X-noise en eetgroep krijgen positieve waardering, namelijk tussen 6½ en 7.

De cursus kennismaken met het christelijke geloof, c.q. de cursus Youth Alpha, scoort – als enige idee – een overduidelijke onvoldoende. De positieve waardering die het gemiddelde nog wat op peil houdt, komt daarbij ook nog eens van die jongeren die formeel niet tot de doelgroep horen.

In volgorde van de tabel, worden de ideeën nader toegelicht.

3.2 School bouwen in de Derde Wereld

Het idee school bouwen in de Derde Wereld is als volgt gepresenteerd:

“Vanuit de Protestantse Gemeente te Drachten wordt een project gestart om een school te gaan bouwen in de Derde Wereld. Eerst wordt er geld ingezameld om de reis en de bouwkosten te financieren. Deelnemers doen allerlei klussen die ze zelf verzinnen. Zo kunnen op zaterdag lege flessen worden ingezameld voor statiegeld, auto’s gewassen op parkeerplaatsen of sponsorlopen worden georganiseerd.

Wanneer voldoende geld is opgehaald gaat een groep jongeren echt naar de Derde Wereld om daar onder deskundige begeleiding een school te bouwen of op te knappen. Als de school klaar is, is het project ook afgerond.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.2 Waardering voor school bouwen in de Derde Wereld (n=102)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	8,1
meisje	8,8
leeftijd	
15	8,4
16	8,4
17	9,1
18	8,9
schooltype klas	
onbekend	7,8
Havo	8,8
VWO 4	8,6
VWO 6	9,0
lid van kerkgenootschap	
ja	8,6
nee	8,5
kerkbezoek	
vaak	8,8
weinig	8,4
nooit	8,5
gelovig	
wel	8,8
niet	8,3
weet niet	8,3
TOTAAL	8,5

Dit idee oogst de hoogste waardering. Die hoge waardering wordt over de hele linie gegeven, maar tegelijk blijkt dat meisjes het idee hoger waarderen dan jongens, en de hoogste cijfers uit de VWO 6 klas en van de 17-jarigen komen.

Opvallend is ook dat hier vrijwel geen onderscheid in waardering is tussen kerkleden en niet-leden.

Leerlingen

Een project als dit vraagt veel tijd en inzet, daar zijn de leerlingen zich van bewust. Als je met lege flessen ophalen een reis plus bouwkosten moet bekostigen, ben je nog wel even bezig, zo merken sommigen op.

Maar er staat wel iets groots tegenover “Het is heel vet”, weet iemand uit een eerdere ervaring. Een andere deelnemer die ook al eens aan een dergelijk project heeft meege-daan wil haar medeleerlingen overtuigen dat ze het echt niet moeten onderschatten. Maar al vertellend houdt ze juist een vurig pleidooi voor iets dat onvergetelijke ervaringen oplevert.

Wel geeft vrijwel iedereen aan dat als je meedoet aan het project, je ook de daadwerke-lijke reis moet kunnen maken. Het heeft namelijk iets wrangs als je het hele jaar geld inzamelt en dan toch niet mee kan.

Voor mensen met een volle agenda (sporten op zaterdag) kan het geld inzamelen via autowassen of statiegeldflessen inzamelen, problematisch zijn.

Als positieve kanten van dit project worden genoemd dat het een mooie ervaring is, dat het heel gezellig kan zijn om aan zo’n project te werken en dat je een mooie band opbouwt met mensen die vanuit Nederland aan dit project werken en met mensen in de Derde Wereld. Bovenal doe je iets goeds voor mensen die het minder hebben.

Voor veel leerlingen maakt het eigenlijk niet zo veel uit of je de school nu in Afrika of in Oost-Europa gaat bouwen. Voor een enkeling geldt wel dat hoe exotischer de locatie is, des te interessanter het project wordt.

Men spreekt aarzelingen uit als bij het project ook hoort dat je ‘over de Bijbel’ of ‘over je geloof’ moet gaan vertellen. Een paar leerlingen zegt expliciet dat ze wel aan dit project mee willen doen, maar zelf niet kerkelijk noch gelovig zijn. Dan kunnen zij natuurlijk niet over hun geloof gaan praten. Een ander zegt: “Ik ben niet zo gelovig dat ik elke week naar de kerk ga, maar ik wel er best over vertellen.”

Focusgroepen

In de jongste groep staat men welwillend tegenover dit idee, maar de deelnemers achten zichzelf eigenlijk je jong hiervoor. De positieve waardering zit in het feit dat het een mooie reis is en dat je wat goeds voor anderen doet.

Eén van de deelnemers geeft een 5,5. Als de anderen door de onderzoeker worden uitgenodigd haar met hun pro-argumenten te overtuigen van het feit hoe leuk dit idee kan zijn, zeggen ze: “Als iemand niet wil, moet je niet aandringen.” Blijkbaar zit er huivering bij het overtuigen.

Zowel de jongere als de oudere groep onderstrepen het belang van de groepssamenstelling. In de oudere groep werd naar een eerdere ervaring met een dergelijk project verwezen en daar ontstond een 'klikje'. Dat stoot anderen af. Daar tegenover staat dat als je met mensen aan zo'n project begint, het ook hechte banden kan smeden.

3.3 Jeugd- en jongerensoos

Het idee jeugd- en jongerensoos is als volgt gepresenteerd:

“Op vrijdag- of zaterdagavond is er in een van de gebouwen van de Protestantse Gemeente te Drachten een ontmoetingsplek voor jongeren. Het ziet er een beetje uit als een jongerencentrum. De zaal ziet er gezellig uit, er is muziek, er is een bar.

De soosavonden beginnen meestal om half negen 's avonds. Eerst is er een programma. Dan vertelt iemand iets, is er een gast, wordt er naar een film gekeken, of iets dergelijks. Vaak wordt daar nog over nagepraat, maar dat hoeft niet. Na tien uur is er geen programma meer. Dan kun je gewoon wat kletsen en wat drinken met anderen die op de soos zijn.

Er zijn altijd een paar volwassenen aanwezig als leiding, maar verder wordt de soos georganiseerd en onderhouden door leeftijdsgenoten.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.3 Waardering voor jeugd- en jongerensoos (n=101)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	6,5
meisje	7,2
leeftijd	
15	7,0
16	6,7
17	7,1
18	7,2
schooltype klas	
onbekend	6,7
Havo	6,7
VWO 4	7,1
VWO 6	7,2
lid van kerkgenootschap	
ja	7,2
nee	6,5
kerkbezoek	
vaak	7,6
weinig	6,8
nooit	6,5
gelovig	
wel	7,4
niet	6,2
weet niet	6,8
TOTAAL	6,9

De gemiddelde waardering voor dit idee haalt net geen zeven. Het zijn ook nu weer de meisjes die het idee hoger waarderen dan de jongens. Gelovige kerkgaande kerkleden zijn positiever over het idee.

Leerlingen

De eerste opmerking die wordt gemaakt is: “Jammer is dat er leiding bij de soos is.” Want, zo licht iemand toe, een volwassene erbij is ‘absoluut’ een stoorzender. Andere leerlingen die het idee van hun kerkelijke gemeente buiten Drachten kennen, hebben

positieve ervaringen met een jeugd- en jongerensoos. Zij vinden het zelfs plezierig als er volwassen leiding aanwezig is, want die leiden de gesprekken.

Het aardige van een soos is, dat het een plezierige plek is om bij elkaar te zijn en leeftijdsgenoten te ontmoeten.

Welke onderwerpen worden behandeld is van belang. Het moeten niet alleen godsdienstige onderwerpen zijn, want dan wordt het saai, zo wordt gezegd. In het vervolgsprek wordt verder duidelijk wat de leerlingen met 'godsdienstige onderwerpen' bedoelen. Als het over de kerk gaat, wordt dat als godsdienstig onderwerp gezien. Vermoedelijk horen ook onderwerpen als Bijbel, bidden, en kerkgang hierbij. Op het moment dat aan de orde is wat het geloof voor jou persoonlijk betekent, wordt het voor sommigen weer interessant.

Het blijkt lastig om specifieke onderwerpen te noemen die aan de orde kunnen komen. Het kunnen volgens sommigen actuele onderwerpen zijn, een ander zegt dat het over vriendschap kan gaan, of anorexia. "Het moeten onderwerpen zijn die je bezig houden. Dat is veel interessanter dan om over Mozes te praten."

Iemand merkt op dat het idee leuk is, maar dat de kerk daar niet voor nodig is. Je kunt immers ook gewoon met vrienden bij elkaar gaan zitten. Als de kerk het organiseert, veronderstelt dit bij sommigen al gauw dat het een plek is waar je over serieuze zaken moet praten. En dat hoeft dus niet voor iedereen.

Er wordt kort besproken hoeveel en welke mensen er aanwezig zouden moeten zijn. Enkele impressies uit dat gesprekje zijn: er moeten wel leuke mensen zijn; dat hoeven niet per se bekenden te zijn, want je kunt op die soos bekenden of vrienden van elkaar worden. Maar het is plezierig als er twee of drie mensen aanwezig zijn, die je vooraf al kent. Daarnaast moet er een minimum aantal deelnemers zijn. Waar dat minimum ligt, verschilt erg: sommigen zeggen dat 10 genoeg is, anderen praten over 15, weer een ander noemt 30 als gewenst aantal.

Als de leerlingen zouden worden uitgenodigd, zouden veel van hen de soos een kans geven, maar tegelijk zijn het kritische consumenten. Als het na één keer niet wat blijkt te zijn, geeft slechts een enkeling de soos een tweede kans. De eerste indruk telt, dus.

Focusgroepen

In de focusgroepen met 12 tot 15 jarigen is het idee ook besproken. De gemiddelde waardering lag iets hoger, namelijk op 7,5. Het fenomeen bleek relatief onbekend, want sommigen kenden de term jongerensoos niet.

Verder merkten de jongeren op dat een soos op vrijdagavond geen goede avond is. Maandagavond of zondagavond is beter, want dan heb je toch niks beters te doen. Een jeugd- en jongerensoos kan een goede aanvulling zijn op de bestaande uitgaansmogelijkheden in Drachten (die er niet veel zijn, geven de deelnemers aan).

Een jeugd- en jongerensoos van de kerk zou minder mensen trekken, vermoeden ze. De kerk kan het wel organiseren, maar dan ‘moeten ze in ieder geval niet teveel zeggen dat het van de kerk is.’ Maakt dat het niet lastig, vraagt de onderzoeker. De kerk mag het wel organiseren, maar je mag niet weten dat het van de kerk is. Daarop antwoorden de jongeren dat de nadruk zou moeten liggen op de gezelligheid en dat het niet te veel over ‘kerkdingen’ moet gaan.

3.4 Naar EO-jongierendag of X-noise

Het idee naar EO-jongierendag of X-noise is als volgt gepresenteerd:

“Ieder jaar organiseert de EO een jongierendag met muziek en een voor jongeren aansprekend programma. Er bestaat een soortgelijk festival met de naam X-noise. De Protestantse Gemeente organiseert bussen om met elkaar naar die festivals te gaan. Je wordt uitgenodigd om met die bus naar het festival te gaan.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.4 Waardering voor naar EO jongerendag of X-noise (n=63)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	5,8
meisje	7,1
leeftijd	
15	6,7
16	6,7
17	6,5
18	7,0
schooltype klas	
onbekend	6,1
Havo	7,0
VWO 4	6,5
VWO 6	6,8
lid van kerkgenootschap	
ja	7,1
nee	6,1
kerkbezoek	
vaak	7,9
weinig	6,7
nooit	5,5
gelovig	
wel	7,6
niet	5,4
weet niet	6,6
TOTAAL	6,7

Dit idee scoort een zeven min. De waardering van de meisjes is bovengemiddeld; ook zijn kerkleden positiever over dit idee. Het meest positief zijn gelovigen en regelmatige kerkbezoekers.

Mensen die niet gelovig zijn of die nooit naar de kerk gaan, waarderen dit idee als onvoldoende. Het is dus wel een gewaardeerd idee, maar vooral door mensen die betrokken zijn bij kerk en geloof

Leerlingen

Uit de tabel blijkt reeds dat dit idee wisselend wordt beoordeeld. Een aantal laat zich expliciet negatief uit: “Ik vind het een beetje vreemd om te gaan swingen voor God.” Iemand noemt de EO een sekte. Een ander zegt: “Het is leuk om het te organiseren, maar ik hoor dat je T-shirts krijgt met de tekst: ‘vraag aan mij waarom ik in Jezus geloof’³. Daar voel ik me ongemakkelijk bij. Het kan dus wel leuk zijn, maar het moet niet te opdringerig worden.”

Een volgende zegt weleens naar de EO-jongeredag geweest te zijn, maar ze vond het niets: “Iedereen probeerde je over te halen voor dat geloof. Het komt wat opdringerig over.” Een aantal herkent desgevraagd een opdringerig imago van de EO.

Tegenover deze kritische geluiden staan ook veel positieve reacties. Iemand is al eens met een bus naar de EO-jongeredag geweest en dat was een heel leuke ervaring. Het festival en de optreden waren leuk en je ontmoet leuke mensen. Zij geeft dan ook een 9 voor dit idee.

Met een bus naar dergelijke festivals gaan, voegt duidelijk iets toe, want het is extra gezellig. Je kunt natuurlijk op eigen gelegenheid, maar met een hele groep is gewoon veel leuker. Dus zowel de gezamenlijke busreis, als de EO-jongeredag zelf worden positief gewaardeerd, zeggen verschillende leerlingen.

Als er door een kerk een bus wordt georganiseerd, wordt het interessanter om naar zo’n festival toe te gaan, wordt nog vermeld.

Iemand merkt op naar het Flevofestival te zijn geweest. Dat zou nog leuker zijn de EO-jongeredag.

3.5 Eetgroep

Het idee eetgroep is als volgt gepresenteerd:

“Eén keer per week komt een aantal jongeren bij elkaar om met elkaar te eten. Rond het eten kun je praten met elkaar over van alles en nog wat. Soms is er een speciaal thema, maar meestal gaat het gewoon over alledaagse zaken. Het gaat er namelijk niet om dat er uitgebreid over thema’s wordt gepraat, maar dat je leeftijdsgenoten ontmoet en kunt bijkletsen met elkaar. Om ongeveer acht uur gaat iedereen weer naar huis”

3 Naar verluid zou de Bethelgemeente, die ook bussen naar de EO-jongeredag heeft georganiseerd, deze T-shirts hebben uitgedeeld aan de mensen in hun bussen.

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.5 Waardering voor eetgroep (n=93)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	6,5
meisje	6,6
leeftijd	
15	6,3
16	6,5
17	7,4
18	6,5
schooltype klas	
onbekend	6,3
Havo	6,4
VWO 4	6,6
VWO 6	7,1
lid van kerkgenootschap	
ja	6,9
nee	6,1
kerkbezoek	
vaak	6,8
weinig	6,7
nooit	6,1
gelovig	
wel	6,8
niet	6,3
weet niet	6,5
TOTAAL	6,6

Het gemiddelde ligt op 6,6; jongens en meisjes onderscheiden zich daar niet in.

Opvallend is dat 17 jarigen en VWO 6 leerlingen de hoogste scores hebben, maar mogelijk hangen die twee dingen met elkaar samen.

Opvallend is verder dat de leerlingen die niet zo kerks zijn bijna net zo hoog scoren als de frequente kerkbezoekers (en beide groepen bovengemiddeld).

Leerlingen

De waardering blijft bijna over de hele linie onder een zeven. Er worden zeker positieve opmerkingen over gemaakt, maar tegelijk melden veel leerlingen ook aarzelingen. Veel zeggen dat één keer per week rijkelijk veel is. Een maandelijks bijeenkomst lijkt de voorkeur te hebben. Anders zou je te weinig te praten hebben. Ook zou je eerder gaan als het minder vaak is. Wekelijks is een te grote verplichting. Juist het feit dat het eten een informeel samenzijn is, met alledaagse gesprekken, is plezierig. Het gaat dan om de sfeer: “Het lijkt me gewoon wel gezellig.” Die sfeer kan ontstaan als er bekenden zijn. Als die er niet zijn, is dat voor sommigen een drempel. Daar tegenover wordt opgemerkt dat je ook mensen kunt leren kennen in zo’n eetgroep. We zagen dit argument eerder langs komen.

Er worden ook praktische bezwaren genoemd: een aantal leerlingen woont niet in Drachten en hoewel ze het idee leuk vinden, zullen ze er niet voor naar Drachten komen.

Een gering aantal leerlingen heeft duidelijke bezwaren: “Het lijkt me heel saai om een beetje met elkaar om de tafel te gaan zitten praten. Ik ben toch niet bejaard.” Weer een ander eet liever thuis.

Focusgroepen

Ook in de jongste focusgroep wordt het idee positief ontvangen: de combinatie eten en praten is leuk, zeker als het iedere keer over wat anders gaat. Waar het over zou kunnen gaan, is op voorhand lastig aan te geven. In de oudere focusgroep is dit idee niet besproken.

3.6 Vrijwilligerswerk in de zorg

Het idee vrijwilligerswerk in de zorg is als volgt gepresenteerd:

“De Protestantse Gemeente te Drachten gaat samenwerken met een verzorgingshuis in Drachten. Een aantal jongeren gaat regelmatig naar het verzorgingshuis toe om mensen te helpen bij alledaagse dingen: helpen met wandelen, koffieschenken, een praatje maken. Ook doen ze af en toe boodschappen voor de bewoners in het verzorgingshuis. Er is een groep die met elkaar een rooster heeft samengesteld wie wanneer naar het verzorgingshuis gaat. Met elkaar worden daar afspraken over gemaakt. Je hoeft dus niet iedere week mee te doen, maar net zo vaak als je wilt en uitkomt.

De hele groep komt een keer per twee maanden bij elkaar om ervaringen uit te wisselen, te bespreken wat goed gaat en wat beter kan en om een rooster voor de komende

periode op te stellen. Het geheel staat onder leiding van een volwassene die ook de contacten met het verzorgingshuis onderhoudt.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.6 Waardering voor vrijwilligerswerk in de zorg (n=102)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	5,8
meisje	6,4
leeftijd	
15	5,8
16	6,3
17	6,6
18	7,2
schooltype klas	
onbekend	5,9
Havo	6,4
VWO 4	5,8
VWO 6	7,0
lid van kerkgenootschap	
ja	6,2
nee	6,1
kerkbezoek	
vaak	6,4
weinig	6,2
nooit	5,8
gelovig	
wel	6,5
niet	6,0
weet niet	5,7
TOTAAL	6,2

Dit idee scoort een zes plus, waarbij de waardering van de meisjes hoger is dan van de jongens. Vooral de VWO klas geeft gemiddeld hoge cijfers. Gelovigen en kerkgangers scoren hoger dan niet-gelovigen en niet-kerksen.

Leerlingen

Veel van de kritiek die de leerlingen op dit idee hebben is dat ze het niet leuk vinden om met oude mensen te werken “Ik heb niets met bejaarden, dus het lijkt me niets om met hen te werken.”

Er zijn echter ook tegengestelde reacties. Een enkeling vindt het juist erg mooi om met oude mensen te werken. Weer een ander merkt op: “Ik kan er zelf eigenlijk niet goed tegen om iemand te zien verslechteren. En dat is vaak zo met oude mensen. Als je toch met oudere mensen werkt, leer je ook zien dat dit niet alleen mensen zijn die slechter worden, maar ook mensen die iets zinvol te melden hebben, die waardevolle zaken over vroeger met je kunnen delen. Ze hebben ook nog leuke verhalen.”

Weer een ander: “Je wordt zelf misschien ook slechter en dan zou het plezierig zijn als er dan ook anderen voor jou willen zorgen.”

Sommige leerlingen zien wel mogelijkheden in dit idee bij wijze van maatschappelijke stage. Enkele van hen vullen aan dat ze liever met mensen met een verstandelijke beperking werken, dan met ouderen.

Niet iedereen ziet de link tussen de kerk en dit idee, maar veel anderen kunnen dat duidelijk aangeven. Ze leggen uit: je zet je in omdat je wat voor je medemens wilt doen. Dat doe je omdat je christen bent. Dat is geen voorwaarden, want niet-christenen kunnen zich natuurlijk ook inzetten voor hun naasten, maar als christen doe je dat in ieder geval wel.

Focusgroepen

In de focusgroepen is dit idee in wat breder kader besproken, onder de noemer diaconaal project. Als voorbeelden werden genoemd, helpen in een verzorgingshuis – het deel dat met de leerlingen is besproken – speeltuin helpen opknappen, tuin opknappen van mensen die niet meer daartoe in staat zijn, of helpen in een buurthuis.

In de jongste groep worden weliswaar aarzelingen genoemd (“ik heb wel wat beters te doen”, “die mensen hebben toch zelf wel kinderen die hun tuin op kunnen knappen”), maar ziet men ook zeker wel de positieve kanten. Het feit dat je mensen wilt helpen, spreekt de jongeren namelijk wel aan.

In de oudere groep werd ook expliciet gezegd dat een diaconaal project zinvoller is als je met mensen werkt, in plaats van in een speeltuin.

Het kan ook gezellig zijn om met een groep jongeren dit soort werk te doen en het geeft een goed gevoel. Daarbij brengen activiteiten als dit project een bepaald type jongeren bij elkaar (‘aardige kinderen’) en dus ontstaat er een plezierige groep. Het aantal deelnemers is wel een punt van aandacht: als er te weinig deelnemers mee doen,

heb je te weinig menskracht. Daarom mag zo'n idee ook niet al te vrijblijvend zijn: als je zegt mee te doen, moet je ook meedoen.

3.7 Kerk op internet

Het idee kerk op internet is als volgt gepresenteerd:

“De kerk heeft via Hyves of Facebook een groep of *community* aangemaakt. Daar kun je lid van worden en elkaar ontmoeten. Regelmatig worden er activiteiten ondernomen, zoals met elkaar ergens naar toe gaan of ergens afspreken.

Daarnaast worden er ook thema's behandeld op de groep en daar kun je op reageren, in discussie mee gaan, enz. Ook vind je telkens interessante links met dingen om te doen, te weten of te bekijken.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.7 Waardering voor kerk op internet (n=102)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	5,6
meisje	6,2
leeftijd	
15	6,2
16	5,7
17	5,9
18	5,8
schooltype klas	
onbekend	5,8
Havo	5,8
VWO 4	6,2
VWO 6	6,1
lid van kerkgenootschap	
ja	6,2
nee	5,6
kerkbezoek	
vaak	6,4
weinig	6,1
nooit	5,3
gelovig	
wel	6,4
niet	5,4
weet niet	5,8
TOTAAL	6,0

De gemiddelde waardering hiervoor is een 6; we zien dat meisjes dit idee hoger waarderen, net als leerlingen die zich lid van een kerkgenootschap noemen. De hoogste waardering komt van de leerlingen die vaak naar de kerk gaan en die zich gelovig noemen. Alleen de 15-jarigen geven gemiddeld hoger dan een zes.

Hieruit blijkt dat 'kerk op internet' eerder een aanvulling op bestaande kerkgang zal zijn dan dat het een alternatief is voor jongeren die niet vaak naar de kerk gaan.

Leerlingen

In het gesprek werd de suggestie wel geopperd dat kerk op internet een alternatief zou kunnen zijn voor kerk *in real life*. Sommige leerlingen zeggen dat kerk op internet een veel lagere drempel heeft voor jongeren die niet naar de kerk durven gaan, bijvoorbeeld voor hun vrienden.

De meeste leerlingen gaven echter een afwijzende toelichting. Internet en kerk passen niet goed bij elkaar. Daarnaast zijn er wel leukere dingen te doen op internet dan op een Hyvespagina van de kerk kijken.

Een aantal leerlingen zag wel de mogelijkheid voor de kerk om een Hyvespagina te openen, want op zich kan de kerk zich wel op Hyves begeven. En ook hebben vrijwel alle leerlingen een Hyves-account. Het is eenvoudigweg de ongewenste combinatie die de lage waardering en de afwijzende toelichting verklaart.

Focusgroepen

Zowel in de focusgroep met de jongere deelnemers, als in de oudere groep scoort dit idee niet hoog. Men ziet wel praktische toepassingen (“Wel handig voor mensen die niet kunnen komen omdat ze bijvoorbeeld ziek zijn of zo. Dan houd je ze op de hoogte.”), maar vooral geldt dat dit idee niet bij de kerk hoort, volgens de jongeren. Als je elkaar wilt informeren, gebeurt dat toch wel; Hyves van de kerk of iets dergelijks voegt niets toe.

Ook wordt opgemerkt in de oudere groep dat de PGD al een Hyves pagina heeft. Die wordt door slechts een klein groepje bezocht en onderhouden, waarbij dit groepje als een ‘klikje’ wordt omschreven. Blijkbaar geldt dat het van belang is wie deelnemen.

3.8 Natuurproject

Het idee natuurproject is als volgt gepresenteerd:

“Twee keer per jaar (b.v. in het voorjaar en in het najaar) gaat een groep jongeren vanuit de Protestantse Gemeente te Drachten werken in de natuur. Soms worden wilgen geknot, een andere keer nestkastjes gecontroleerd of opgehangen, weer een andere keer wordt een grote schoonmaakactie gehouden en al het zwerfvuil opgeruimd. Tal van andere zaken zijn mogelijk, maar altijd gaat het om activiteiten die buiten plaatsvinden en op de een of andere manier goed zijn voor de natuur.

Je meld je aan, wordt twee keer per jaar uitgenodigd en doet dan mee. Na een dagje werken in de natuur wordt de dag afgesloten met een gezamenlijke bijeenkomst met een drankje en een pizza, of zoiets.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.8 Waardering voor natuurproject (n=102)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	6,0
meisje	5,7
leeftijd	
15	5,8
16	4,9
17	6,5
18	6,7
schooltype klas	
onbekend	5,6
Havo	4,8
VWO 4	6,1
VWO 6	6,9
lid van kerkgenootschap	
ja	6,0
nee	5,5
kerkbezoek	
vaak	5,6
weinig	5,9
nooit	5,8
gelovig	
wel	6,0
niet	5,8
weet niet	5,0
TOTAAL	5,8

Dit idee scoort gemiddeld nog net voldoende, maar uit de tabel blijkt dat het enthousiasme over het algemeen niet groot is. Wel geldt dat oudere leerlingen het idee hoger waarderen. Bij de VWO 6 leerlingen is de waardering het hoogst (voor een deel zal het een samenhangen met de leeftijd).

Leerlingen

De eerste positieve opmerkingen betreffen de pizza aan het eind van de dag; voor enkelen brengt dat het idee naar acceptabele hoogte.

De lage scores worden gegeven door leerlingen die ‘niets met de natuur’ hebben: “Ik zie het mezelf niet doen”; “Ik vind werken in de natuur niets”; “Ik ga echt geen nestkastjes schoonmaken”.

Anderen zien de gezelligheid van de activiteit wel. Als het een leuke groep is, ben je goed bezig met elkaar. Het moet ook niet te vaak, maar het kan zo een heel leuk en gezellig idee zijn. Daarbij doe je ook nog iets goeds.

Veel geven aan dat ze de link niet zien tussen de kerk en dit project. Het zou eerder iets zijn voor de scouting. Anderen kunnen de link wel leggen en geven aan dat goed omgaan met de natuur, of beter: met de Schepping, zeker met geloof te maken heeft.

Dit idee is niet expliciet in de focusgroepen besproken.

3.9 Cursus kennismaken met het christelijk geloof

Het idee cursus kennismaken met het christelijk geloof is als volgt gepresenteerd: “Waar het nu precies over gaat in het christelijk geloof, is lastig te zeggen voor sommigen. Vrijwel iedereen weet dat er kerken zijn en dat er op zondag kerkdiensten worden gehouden, maar waarover gaat het nu in dat geloof. Wat bedoelen mensen met God, wie is Jezus, wat doen mensen als ze bidden, waarom is de Bijbel een belangrijk boek. Over al dat soort vragen gaat het in een gespreksgroep waar je ook nog wat kunt leren. De cursus duurt zes avonden, daarna is die afgelopen. Eventueel kan een vervolgcursus worden gevolgd.

Het gaat in de cursus aan de ene kant om kennismaken met het christelijk geloof. Je leert dus het een en ander. Aan de andere kant praat je ook zelf over die dingen door: wat geloof ik zelf eigenlijk, wat doe ik met mijn geloof? De cursussen worden in groepjes van ongeveer acht jongeren gegeven, door een volwassene, in een gezellige sfeer. Vooraf eet je met elkaar.”

Gemiddelde scores

De waardering in cijfers (inclusief uitsplitsing naar verschillende categorieën) is als volgt:

Tabel 3.9 Waardering voor cursus kennismaken met het christelijk geloof (n=85)

<i>categorie</i>	<i>gemiddeld cijfer</i>
geslacht	
jongen	4,4
meisje	5,2
leeftijd	
15	4,8
16	4,4
17	5,5
18	5,4
schooltype klas	
onbekend	5,1
Havo	4,6
VWO 4	4,4
VWO 6	5,7
lid van kerkgenootschap	
ja	5,8
nee	3,6
kerkbezoek	
vaak	6,9
weinig	4,6
nooit	3,8
gelovig	
wel	6,1
niet	3,4
weet niet	4,5
TOTAAL	4,9

De gemiddelde scores voor dit idee liggen laag. De hogere cijfers komen van mensen die minstens één keer per veertien dagen naar de kerk gaan, die lid zijn van een kerk (maar anders dan PKN) of die zich gelovig noemen. Daarmee blijkt dit idee vooral positief te worden ontvangen door mensen die buiten de doelgroep van dit idee vallen.

Leerlingen

De lage cijfers blijken ook uit de toelichtingen die de leerlingen geven: “Ik vind er echt niets aan. Het kan wel interessant voor anderen zijn, maar het onderwerp is gewoon

niet interessant.” Of: “Dit lijkt me zo ongelofelijk saai en het voegt niets toe. Veel van waar het in het christelijk geloof om gaat, heb ik al op catechisatie gehad en zo.” Een ander vult aan: “Ik heb niets met het christelijk geloof dus ik hoef ook niet naar zo’n cursus.” Desgevraagd zegt niemand die zichzelf als niet-gelovig heeft omschreven, naar deze cursus te willen.

Eén van de leerlingen herkent de Alpha-cursus in de omschrijving; daar heeft ze heel goede ervaringen mee. Dat is een goed initiatief en heel gezellig. Daarbij: je raakt nooit uitgeleerd en het is leuk om met elkaar te eten.

Focusgroepen

In de focusgroepen is expliciet vermeld dat het om Youth-Alpha gaat. Er wordt een kopie van een folder uitgereikt waarin wordt uitgelegd wat Youth-Alpha is.

In de jongste focusgroep wordt ambivalent gereageerd: men ziet de leuke kanten, maar ook het minder aantrekkelijke. Vooral de gezelligheid spreekt aan. “Als het maar niet op zondagochtend is!”, zegt iemand. Het moet namelijk niet op een kerkdienst gaan lijken. Als het op een avond is, krijgt het een hoger cijfer van een van de deelnemers. De thema’s spreken wat minder aan. Ze lijken ingewikkeld.

Ook in de oudere focusgroep worden de thema’s niet als interessant gezien. “Het zijn te veel christelijke thema’s en hebben te weinig met het dagelijkse leven van doen.”

Iemand zegt: “Youth-Alpha is bedoeld als kennismaking met het christelijk geloof, maar je vindt het pas leuk als je voldoende ingewijd bent. Daarom zou er misschien eerst een Alpha-kerkdienst gehouden moeten worden, zodat je kunt zien hoe leuk het is.”

3.10 Speciale jongerendiensten, voorbereid door de jeugd van de kerk

Tijdens de focusgroepen is besproken hoe speciale jongerendiensten gewaardeerd zouden worden.

De deelnemers aan de jongere focusgroep zien wel wat in dit idee, hoewel men niet uitsluitend positief is. Wat aan het idee wordt gewaardeerd is dat het de kans geeft om kerkdiensten te organiseren die nu eens niet saai zijn.

In het geopperde idee werd onder andere voorgesteld om de diensten één keer per veertien dagen te houden. Daarop zegt iemand: “Dat is wel veel. Ik denk niet dat ik eens in de veertien dagen naar die diensten toe ga.” Het idee wordt dus wel positief ontvangen, maar de frequentie van eens per veertien dagen lijkt te hoog.

De primaire reactie bij de oudere focusgroep was geheel anders: “Hebben we één keer gedaan, en het was leuk, maar niet echt voor herhaling vatbaar” wordt spontaan gezegd. Men licht toe dat zulke diensten betrokkenheid en inzet van de deelnemers vragen en die waren er toen onvoldoende.

In tweede instantie laat men zich positiever over het idee uit. Als er een goed programma zou zijn met een bandje dan kan het wel werken. Dat vraagt dan wel dat er een oudere is die een sleutelrol in de organisatie speelt.

En het programma is goed als het over zaken gaat waar jongeren mee bezig zijn, of naar op zoek zijn, zoals de betekenis van het leven. De antwoorden van de oudere generaties voldoen niet meer en het is daarom een uitdaging als jongeren zelf, met andere jongeren, naar die antwoorden op zoek gaan.

Daarbij: samen een dienst voorbereiden kan ook een goede band scheppen.

De jongste groep waardeert het idee met vijven en zessen, in de oudere groep werd een acht gegeven alsmede en een aantal positieve reacties, zonder dat dit in een cijfer werd uitgedrukt.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Overwegingen vooraf

Voordat we adviezen formuleren ten aanzien van kerkelijk jeugdwerk, geven we een korte schets van de achtergrond waartegen kerkelijk jeugdwerk plaatsvindt. Allereerst volgt een korte probleemschets, die we aanduiden met de uitdrukking ‘verlies van geloofwaardigheidsstructuur’. Deze probleemschets komt op uit de analyse van de eerste ronde focusgroepen. Ook staan we kort stil bij mogelijke concurrentie van andere vrijetijdsbesteding of van kerkelijk jeugdwerk van andere kerkgenootschappen aan.

Vanuit die twee subparagrafen worden dan voorwaarden en uitgangspunten genoemd die voor kerkelijk jeugdwerk van belang zijn. Daarna volgen aanbevelingen voor kerkelijk jeugdwerk, gebaseerd op dit onderzoek en aanvullende theorie.

Voor een deel is de inhoud van dit hoofdstuk gebaseerd op wat in het Handboek jongeren en religie⁴ en het minisymposium ter gelegenheid van de presentatie van dit handboek (11 november 2010) naar voren wordt gebracht.

4.1.1 Probleemstelling: verlies aan geloofwaardigheidsstructuur

Eén van de aanleidingen van dit onderzoek is dat de participatie van kerkelijk jeugdwerk van de Protestantse Gemeente te Drachten (soms) laag is en jongeren in geringe mate bereid zijn op aanbod in te gaan. De huidige vormen lijken onvoldoende passend, en dus komt de vraag op wat dan wel passend is.

Die geringe belangstelling wordt bevestigd in het onderzoek: het lukte vrijwel niet om jongeren aan het onderzoek mee te laten doen. Veel jongeren zijn benaderd, slechts enkelen wilden mee doen. Uiteindelijk bleven ook nog eens jongeren die zich hadden

4 Dijk-Groeneboer, M. v. (2010). *Handboek jongeren en religie: katholieke, protestantse en islamitische jongeren in Nederland*. Almere: Parthenon. In dit boek met verschillende bijdragen staat ook een artikel dat de zogenoemde *state of the art* van godsdienstsociologisch onderzoek onder jongeren beschrijft: de meest recente studies zijn hierin verwerkt. Het boek bevat ook een aantal voorbeelden van geslaagd of kansrijk kerkelijk jeugdwerk.

aangemeld, weg. Jongeren laten zich dus blijkbaar lastig motiveren voor kerkelijke aangelegenheden.

Dat jongeren moeilijk te motiveren zijn, hangt samen met wat genoemd wordt verlies van *geloofwaardigheidsstructuur*, ook wel aangegeven met de term plausibiliteitsstructuur⁵. Dat wil zeggen dat over kerk en godsdienst steeds minder wordt gesproken of dat godsdienst en kerk steeds minder als vanzelfsprekend en normaal worden geaccepteerd binnen een relevant deel van de eigen omgeving. Op den duur heeft dit tot gevolg dat bepaald gedrag of bepaalde opvattingen als anders, afwijkend of gek worden ervaren en/of dat men zich ervoor schaamt om er openlijk voor uit te komen. Omgekeerd kan een regelmatige bevestiging van die geloofwaardigheidsstructuur juist bijdragen aan het idee dat iets normaal of waardevol is.

Naar mate de geloofwaardigheidsstructuur afbrokkelt, zullen jongeren meer naar zichzelf en hun omgeving moeten verantwoorden waarom ze meedoen met kerkelijke activiteiten. En dat wordt lastiger omdat er een afnemende vanzelfsprekendheid is.

Wel nu, de jongeren uit Drachten geven in de focusgroepen aan dat ze zelden met vrienden over geloof en kerk praten, ze vermijden het onderwerp liever. Evenmin kunnen ze aangeven waarom geloof en kerk waardevol zijn. Ook wordt wel gezegd dat de kerkdiensten saai zijn. Daardoor kan geloof en kerk langzaam maar zeker aan (inhoudelijke) betekenis verliezen. Wanneer jongeren dan worden uitgenodigd voor activiteiten en ze moeten afwegen om wel of niet mee te doen, kiest men er liever voor de tijd aan andere zaken te besteden.

Dat maakt dat het kerkelijk jeugdwerk onder moeilijke omstandigheden moet functioneren. Dit verlies aan geloofwaardigheidsstructuur verklaart ook waarom het bij afnemende deelname steeds lastiger wordt om mensen te motiveren en bij grote of stijgende deelname mensen wel geneigd zijn mee te doen.

5 De term is ontleend aan Peter Berger die het als volgt omschrijft: “Een verzameling mensen, procedures en geestelijke processen die ingesteld zijn op de taak een specifieke definitie van de werkelijkheid te laten voortbestaan.” (in: *Wending*, oktober 1967, p.446). Of: “Eenvoudiger gezegd, wij krijgen onze ideeën omtrent de wereld oorspronkelijk van andere menselijke wezens en wanneer deze ideeën voor ons in hoge mate geloofwaardig blijven, dan komt dat tot op zeer grote hoogte doordat anderen ze blijven bevestigen. (*Er zijn nog altijd engelen*, Utrecht 1969, p.47). Denk daarbij aan de thuissituatie, school, vriendenkring of kerk.

4.1.2 Concurrerende activiteiten

Theoretisch kan het aanbod van de PGD concurrentie ondervinden van ander aanbod, bijvoorbeeld van sportvereniging of school, waardoor jongeren overvolle agenda's hebben. Ze zouden dan wel mee willen, maar niet mee kunnen doen.

Ook is het denkbaar dat aanbod van andere kerkgenootschappen aantrekkelijker is; met name valt dan te denken aan de Vrije Baptistengemeente Bethel. Veel mensen die tijdens het onderzoek werden gesproken, spraken over deze gemeente waar een ruim aanbod van en flinke deelname aan kerkelijk jeugdwerk zou zijn.

In welke mate er daadwerkelijk concurrentie is met ander kerkelijk jeugdwerk van onder andere de Bethelgemeente, is niet onderzocht. Het is dan in het kader van dit onderzoek lastig aan te geven in hoeverre hierop gereageerd moet worden. Wel viel in de focusgroepen op dat jongeren de Bethelgemeente als groots, modern en gezellig zien, maar tegelijk als moreel conservatief. De PGD is moreel ruimhartiger en daarom voor sommigen een plezierigere gemeente. We vermoeden dan ook dat de concurrentie met de Bethelgemeente betrekkelijk zal zijn, beide kerkelijke gemeentes hebben hun eigen (potentiële) doelgroep.

Ook melden de deelnemers aan de focusgroepen dat Drachten niet een groots uitgaansleven heeft (men meldt uitsluitend *De Feu*) en daar is dus in geringe mate concurrentie van te verwachten. Tevens gaven de jongeren aan dat hun agenda niet zo vol is dat er geen plaats meer zou zijn voor kerkelijke activiteiten. De concurrentie met andere vormen van vrijetijdsbesteding is dus betrekkelijk.

4.1.3 Voorwaarden en uitgangspunten

Los van de vraag welk aanbod nu passend is, kunnen vooraf enige randvoorwaarden en uitgangspunten voor kerkelijk jeugdwerk worden geformuleerd. Die staan in het kader van het bevestigen of herstellen van de geloofwaardigheidsstructuur. De meest basale laag onder passend jeugdwerk zal dan ook zijn om de geloofwaardigheidsstructuur te herstellen.

Daar lijken wel aanknopingspunten voor de te zijn. Sommige deelnemers aan de focusgroepen kunnen inhoudelijke argumenten voor het geloof noemen (ze zijn minder bang, hebben uitzicht op het hiernamaals), velen kunnen formele argumenten noemen: ze noemen sommige activiteiten zoals club 'gezellig'. Het zijn argumenten waarom men aan kerkelijk jeugdwerk mee wil doen.

We stippen daarbij allereerst drie aspecten aan:

- het belang van de *peergroup*;
- draagvlak verwerven;
- moreel support van de thuissituatie.

Bovenal geldt dat religie of geloofsovertuiging moet helpen om jezelf te zijn; je moet er wat aan hebben, zeggen de jongeren. Dat aspect klinkt ook door in onze voorwaarden en aandachtspunten voor aanbevelingen.

Peergroup

Voor de PGD is het van belang om activiteiten op te zetten die voldoende deelname hebben. In de gesprekken met leerlingen van het Liudger is dit expliciet gevraagd en leerlingen bevestigen dat er bij activiteiten een minimum aantal deelnemers moet zijn.

Bij alle activiteiten, zowel bestaande als nieuwe, zal daar dus telkens naar gestreefd moeten worden. Wanneer men aan activiteiten deelneemt, moet je ook bekenden treffen. De jongeren die we spraken voor het onderzoek zien wel in dat je tijdens de activiteiten vrienden of bekenden van elkaar kunt worden, maar er moet ook enige vertrouwde worden gecreëerd doordat men bekende gezichten ziet. Er moeten, zoals dat heet, *peergroups* worden gecreëerd. Dat zijn groepen mensen met vergelijkbare leeftijd, belangstelling en dergelijke. Binnen die *peergroups* ontstaat dan een geloofwaardigheidsstructuur of wordt deze bevestigd.

Dat vraagt om een strategische wijze van uitnodigen. Jongeren schriftelijk uitnodigen voor activiteiten is vermoedelijk onvoldoende. Je weet dan niet wie er nog meer is uitgenodigd of wie er aanwezig zullen zijn. Beter is om een aantal sleutelfiguren persoonlijk uit te nodigen en hen te vragen de uitnodigingen te ondersteunen. Bij wijze van toelichting lopen we alvast vooruit op een geopperd idee. De PGD kan bussen organiseren om met jongeren naar X-noise of de EO-jongerendag te gaan. Die reis kan jongeren worden aangeboden door dit aan te kondigen in het kerkblad of door brieven te sturen. Maar dit moet altijd vergezeld – of beter: voorafgegaan – worden, door de belangstelling van een aantal jongeren te peilen en aan hen te vragen of ze ook zelf in hun vriendengroep of netwerk willen werven.

In kerkelijk Nederland wordt het steeds meer gangbaar om het jeugdwerk al op vroege leeftijd te laten beginnen. Hierdoor ontstaan ook *peergroups* rondom kerkelijke activiteiten. Men kent elkaar dan bijvoorbeeld van de kindernevendienst, van de jeugdclub of van het kinderleerhuis. Die bekendheid kan een basis vormen voor uitnodigingen voor andere activiteiten.

Draagvlak creëren

Voor welke activiteiten jongeren enthousiast te maken zijn, weten de jongeren zelf natuurlijk het beste. Deels wordt dat in dit onderzoek in kaart gebracht. Tevens is het wenselijk om jongeren al vroeg bij de organisatie van de activiteiten te betrekken. Dat helpt zowel bij de inhoudelijke invulling van het aanbod, als bij de werving, en het creëert daarmee draagvlak.

Daarnaast is het zinvol om eenmalige en grootschalige activiteiten aan het begin van het kerkelijk seizoen te organiseren. Dat past tevens goed bij de belangstelling van jongeren aan *events* of evenementen. Als voorbeeld valt te denken aan zogenoemde *wake up calls* zoals JOP, de jongerenorganisatie van de Protestantse Kerk, die aanbiedt⁶. Zo'n wake up call kan veel jongeren tegelijk bij elkaar brengen en biedt de gelegenheid om het aanbod voor het seizoen te introduceren. Tijdens dit event kunnen dan inschrijvingen voor activiteiten in het komende seizoen plaatsvinden. Jongeren zien dan gelijk wie er allemaal ook komen.

Als eenmalige bijeenkomst brengt de wake up call geen verdere verplichtingen met zich mee, maar het kan wel een mooi instapmoment voor jongeren zijn.

Moreel support van de thuissituatie

Jeugdwerk zou zich op ouders moeten richten, zo werd op het symposium bij de presentatie van het *Handboek jongeren en religie* door een van de inleiders gezegd. Een ander deed de oproep om jongeren te verplichten om tot hun 18^e mee te gaan naar de kerk. Het lijken oproepen die ver buiten de context van een gesecculariseerde en ontkerkelijkt samenleving liggen. En het is in die context dat de PGD opereert. Het realiteitsgehalte van dergelijke oproepen lijkt dan ook gering.

Wel is hiermee uitgedrukt dat de thuissituatie een sleutelrol speelt bij de religieuze socialisatie en dus bij de deelname van jongeren aan kerkelijk jeugdwerk. Maar het problematische kan er juist in zitten dat ouders zelf hun terughoudendheid bij kerk en geloof hebben. Dat zijn problemen die niet eenvoudig weg te poetsen zijn, maar die wel onder ogen moeten worden gezien bij activiteiten voor kerkelijk jeugdwerk.

6 Volgens de website: “Wil je een spetterend evenement door en voor jongeren in je eigen gemeente? Dan biedt JOP: Wake Up Calldrive-in: een evenement dat door jongeren en coaches uit een lokale gemeente of uit een aantal samenwerkende gemeenten uit een regio wordt georganiseerd. JOP biedt hiervoor een format aan, wat bestaat uit een aantal vaste elementen die door de gemeente zelf verder kunnen worden ingevuld. Het evenement is geschikt om de start van het seizoen van het kerkelijk jeugd- en jongerenwerk te markeren, maar kan ook later in het seizoen worden georganiseerd.”

In concreto betekent dit dat naast het uitnodigen van jongeren, ouders geïnformeerd moeten worden. Zij moeten als het ware weten wat het aanbod voor hun kinderen is, en zij moeten worden overtuigd van het feit dat dit zinvol is.

Daarnaast is het zinvol om ouders of verzorgers af en toe te informeren over de gang van zaken bij de activiteiten. Wanneer activiteiten zich er voor lenen, kunnen eenmalige activiteiten met de ouders worden georganiseerd⁷.

4.2 Aanbevelingen

Het beeld dat uit de focusgroepen en het leerlingenonderzoek opkomt is dubbel. Aan de ene kant zien we jongeren die op een betrokken manier spreken over kerk en geloof, aan de andere kant zien we jongeren voor wie de kerk een achterhaald instituut is en voor wie het geloof niet veel te bieden heeft.

Dat laatste kwam trefzeker in de focusgroepen naar voren toen gezegd werd dat de kerk voor oudere mensen mogelijk zinvol is, omdat die toch niets anders te doen hebben. De opmerking was niet onvriendelijk bedoeld, maar toont hoe ver kerk en geloof van de jongeren afstaan. Gechargeerd weergegeven zeggen de jongeren: het is een bezighheidsactiviteit voor een groep mensen waar wij ons niet mee identificeren.

Als de situatie er zo voor staat, lijkt het bijna zaak voor de kerk om van de grond af aan opnieuw te beginnen met kerkelijk jeugdwerk. Dat is niet helemaal het geval, want er zijn al structuren, er zijn middelen en er zijn ook jongeren die meedoen. Wel geldt dat opnieuw moet worden verwoord waar het kerkelijk jeugdwerk om te doen is. Vandaaruit kan (verder?) worden opgebouwd.

Waar het kerkelijk jeugdwerk om te doen is, zal als het ware in eindtermen (hier is het uiteindelijk op gericht) moeten worden aangegeven. Bij die eindtermen kan worden gedacht in:

- contact opbouwen en onderhouden;
- zielzorg en bezieling;
- overdracht van waarden en traditie.

⁷ Denk aan het idee van de eetgroep. Die kan met regelmaat plaatsvinden gedurende het seizoen. Aan het eind van het seizoen kan het aardig zijn om ook een grotere maaltijd te houden met de ouders en/of broers en zussen erbij.

Contact opbouwen en onderhouden, de sociale dimensie

Jongeren leven in een wereld waarin veel veranderd en zij moeten zich telkens bezinnen op hun eigen identiteit. Die ontstaat in relatie tot anderen die hen bevestigen in wat zij doen en die hen nieuwe inzichten aanreiken.

Veelal zullen jongeren hun eigen weg zoeken en vinden; de kerk kan voor hen daarin ook een plaats bieden. Zo is af te leiden uit de waardering van de jeugd- en jongerensoos en de eetgroep. Jongeren kunnen elkaar daar informeel treffen. Ze vinden het blijkbaar plezierig elkaar op informele wijze te ontmoeten in. En tegelijk kiezen ze er voor om zo iets te doen in het kader van de kerk.

Dat sociale aspect zien we in de waardering van andere ideeën en suggesties terug. Men vindt een bezoek aan de EO-jongerendag leuk, als je er met elkaar naar toe gaat.

Zielzorg

De waardering van de ideeën soos en eetgroep ligt vermoedelijk ook in het feit dat de pretenties laag zijn. Er hoeft niet zo veel. Dat moet dan ook niet worden verwacht. Wel zal het zaak zijn alert te blijven bij wat er speelt bij de jongeren. De eetgroep kan zo een vertrouwensbasis scheppen die wanneer dat nodig is, opstap is om een beroep te doen om mensen die jongeren kunnen helpen bij waar ze mee bezig zijn. Anders gezegd: een plek waar, indien nodig, zielzorg kan worden geboden. Het sociale aspect is daarmee van wezenlijk belang: het moet eerst leuk en gezellig zijn en van daaruit kan vertrouwen groeien.

Jongeren zijn daarbij erg gevoelig voor het feit of hen iets opgedrongen wordt. Dat bleek uit hun reactie op de EO-jongerendag. Overigens blijkt bij dit idee al gelijk hoe subtiel de voorkeuren liggen. Veel jongeren hikken namelijk aan tegen het imago van de EO, los van de vraag of dat imago (tegenwoordig) nog terecht is of niet.

Die gevoeligheid om niets opgedrongen te krijgen beperkt de manoeuvreerruimte van de kerk, want de kerk wil zich ook van haar goede kant aan jongeren laten zien en dus wèl iets aanbieden. Daar zit een zekere spanning tussen. Daarmee komen we weer terug op onze eerste constatering dat er wellicht van heel basaal niveau af aan moet worden opgebouwd. De kerk wil een plek bieden voor jongeren om elkaar te ontmoeten, om andere jongeren te treffen die in meer of mindere mate een zelfde levenshouding hebben en tegelijk uitstralen dat het een veilige plek is waar je op terug kunt vallen. Het is een plek waar aandacht is voor, wat vanouds werd genoemd, de ziel en voor zielzorg.

Zonder daarin opdringerig te zijn, moet aan jongeren worden getoond dat er een veilige plek is waar je in relatie tot anderen jezelf kunt zijn.

Bezieling

De kerk vormt ook een plek van bezieling (om hier de term ziel weer te laten terugkomen). Dat zien we terug in de waardering voor activiteiten die een meer diaconale insteek hebben. Bovenaan dat lijstje staat de school bouwen in de Derde Wereld. Dit idee zal zeker ook bovenaan staan omdat het iets exotisch heeft en de kans geeft om een verre reis te maken.

Maar tegelijk bleek dat jongeren zich daarvoor wel willen inzetten. Hun voorkeur wordt dus ook zeker ingekleurd door de motivatie iets voor anderen te willen doen. Dat is een ronduit christelijke waarde en daarmee een zaak waarmee de kerk zich goed kan profileren ('wij zetten ons in voor onze naasten'). Het is tevens een maatschappelijk aanvaarde en gewaardeerde waarde en daarmee draagt hij bij aan de opbouw van de geloofwaardigheidsstructuur.

De kerk kan het als haar taak zien om die bezieling in jongeren levend te houden of aan te moedigen. Dat moet, zo zal duidelijk zijn, via 'leuke activiteiten', want dat is noodzakelijk om jongeren te motiveren. Zinvol jeugdwerk probeert dan leuk en bezieling aan elkaar gekoppeld te houden.

Overdracht van waarden en traditie

Daarmee werkt de kerk aan de overdracht van waarden als naastenliefde en solidariteit. In het idee vrijwilligerswerk in de zorg komt die waarde ook tot uitdrukking, maar toch scoort dat niet hoger dan een zes plus. Dat kan ermee te maken hebben, dat de zorg hier expliciet is geformuleerd als zorg aan ouderen. Wellicht was de waardering hoger als zorg meer in de leefwereld van de jongeren zelf zou zijn geplaatst, bijvoorbeeld zorg aan jongeren met een verstandelijke handicap. Een van de leerlingen noemt dit overigens ter loops.

De kerk is daarmee trouw aan haar traditie en leidt jongeren binnen in die traditie.

4.2.1 Ideeën en suggesties: wat niet

Zijn er nu dus heel concrete ideeën en suggesties aan te bevelen? Heeft dit onderzoek een lijstje met kansrijke activiteiten opgeleverd? Nee en ja!

Nee, want het onderzoek levert geen lijstje met activiteiten waarvan het succes verzekerd is. Eveneens lijkt het onrealistisch te veronderstellen dat er activiteiten zijn waar jongeren in groten getale op afkomen. Zo blijkt het helaas niet te zijn. Wel het omgekeerde, want er is een lijstje te maken met ideeën die op weinig bijval kunnen rekenen. Hierbij valt te denken aan kerk op internet of het natuurproject en zeker aan de cursus kennismaken met het christelijk geloof.

Kerk op internet scoort niet hoog. Dat is op het eerste gezicht een verrassende conclusie. Jongeren zijn heel actief op internet (van de leerlingen had vrijwel iedereen een Hyves-account) en telkens blijkt dat jongeren veel via internet, MSN, Hyves en/of mobiele telefoons en smartphones communiceren. Waarom scoort dit idee dan zo laag, als het zo expliciet uitgaat van een ‘jongere-communicatiemiddel’?

Het kan ermee te maken hebben dat jongeren toch wel via internet met elkaar communiceren en daarbij ook over van alles en nog wat. Van triviale zaken tot levensbeschouwelijke zaken. En eveneens houden ze elkaar over van alles en nog wat op de hoogte.

Hun geringe waardering voor dit idee zit waarschijnlijk in het feit dat dit een expliciet kerkelijk initiatief is. Daar is geen behoefte aan. De kerk hoeft niet ook een kraampje op internet te openen om met jongeren over kerk en geloof te communiceren. Als kerkelijke jongeren elkaar op de hoogte willen houden van kerkelijke activiteiten of afspraken willen maken, zullen ze dat zeker doen via internet. Maar daarvoor hoeft niet iets speciaal te worden ingericht.

Het *natuurproject* lijkt echt te ver weg te staan van veel jongeren. Een aantal kan wel verwoorden waarom een kerk zich met zo’n natuurproject zou inlaten (de waarde om goed voor de schepping te zorgen), maar bij de meesten is hier weinig waardering voor te vinden.

Helemaal onder aan het lijstje staat de *cursus kennismaken met het christelijk geloof*. Het cijfer blijft nog enigszins op niveau vanwege de waardering die de gelovige en kerkelijke jongeren ervoor uitspaken. Maar wanneer de cursus zich op kerkelijke jongeren richt is het eigenlijk niet veel anders dan catechisatie in een ander jasje. (Het kan daarmee wel weer een gewaardeerde activiteit zijn; in de focusgroep met de oudere jeugd werd immers positief over catechisatie gesproken, maar daarmee is het dan wel een andersoortig idee geworden en dus zal de inhoud dan ook anders worden.)

Kennismaken met het christelijk geloof hoeft van de jongeren blijkbaar niet. Of beter: met de kennisdimensie van het christelijk geloof hebben ze niet veel affiniteit. Via de kennis ontstaat blijkbaar geen verbondenheid aan de traditie. Men hoeft niet iets ‘te weten’ van de traditie. Daarbij komt ook nog dat in de omschrijving van de cursus veel ‘klassieke omschrijvingen’ werden genoemd zoals Bijbel, bidden of God.

Vermoedelijk hebben jongeren weinig interesse om daar iets over ‘te weten’ omdat het te weinig functioneel is. In de gesprekken werd namelijk ook onderstreept dat men er iets aan wil hebben. Geloof moet functioneel zijn, moet je helpen in het leven, bij de dingen die je doet (zie ook de uitspraak over kennis over Mozes op pagina 23). Daar begint het dus. Naar het zich laat aanzien zal ieder spreken over God, Jezus, Bijbel

alleen dan landen, wanneer het opkomt vanuit eigen vragen en ervaringen. Ook hier geldt dat op een basaal niveau begonnen moet worden.

Het ligt in de lijn van de reacties dat *andersoortige kerkdiensten* ook weinig kansrijk zullen zijn. Het kostte immers veel moeite om jongeren een ideale kerkdienst te laten schetsen, terwijl veel van hen wel kunnen aangeven dat kerkdiensten vooral saai zijn. We adviseren dan ook om daar de tijd en energie niet in te steken.

4.2.2 Ideeën en suggesties: wat wel

Geen lijstje met succesgaranties dus, maar wel overwegingen die richtinggevend zijn. Gedacht moet worden aan laagdrempelige sociale activiteiten. Daar kan de kerk zichzelf laten zien als instituut waar het goed toeven is, waar je als het nodig is terecht kunt voor levensvragen en zielzorg. Waar je bezieling wordt aangewakkerd en levend gehouden. Wat de kerk aanbiedt moet voor de jeugd functioneel zijn (je moet er wat aan hebben) en het moet waarden overdragen en bevestigen.

Dat blijkt het geval bij de jeugd- en jongerensoos en bij de eetgroep. Ook het uitstapje naar de evenementen krijgt bijval. Naar welke evenementen zal verschillen voor diverse groepen jongeren. Sommigen gaan liever naar de EO-jongeredag, anderen naar een bijeenkomst over (of in!) Taizé. Misschien zijn er ook wel (oudere) jongeren die een weekend naar een klooster of bezinningscentrum willen.

Kerkelijk jeugdwerk, dus, met sociale activiteiten en een veilige basis, en waar bezieling wordt aangewakkerd. Als de kerk bij de jongeren zo gekend kan zijn, kunnen indrukken worden opgedaan die lang hun waarde hebben. Ook als jongeren allang niet meer in Drachten wonen, of in andere omgevingen verkeren zouden ze dan kunnen weten van plaatsen waar die bezieling ook weer opnieuw aangewakkerd kan worden.

Tot slot nog een heel praktisch punt: voor de uitnodiging van het onderzoek is gebruik gemaakt van een ledenlijst van jonge leden van de PGD. Die lijst bevat geen voornamen. Jongeren van bijvoorbeeld 12 jaar worden dan uitgenodigd als dhr. of mw. AA de Vries, of met hun doopnaam. Voor jongeren komt dat veel te formeel en afstandelijk over. Jongeren worden aangesproken met hun voornaam! Het verdient dan ook aanbeveling om de ledenlijst snel aan te vullen met voornamen. Je moet jongeren immers benaderen op de wijze waarop ze gekend willen zijn.

5 Verantwoording

Het onderzoek vond in twee delen plaats. Allereerst zijn twee focusgroepen gehouden met jonge leden van de Protestantse Gemeente te Drachten. Over de werving en deelname voor de focusgroepen gaat de eerste paragraaf.

Omdat de deelname aan de focusgroepen achterbleef, is een vervolgonderzoek uitgevoerd onder middelbare scholieren van Christelijke Scholengemeenschap Liudger voor het voortgezet onderwijs. De voorgestelde onderzoeksopzet is daarom in overleg met de opdrachtgever bijgesteld.

De aanpak, inclusief deelname, van het onderzoek aan het Liudger wordt in de tweede paragraaf van dit hoofdstuk besproken.

Tot slot wordt in dit hoofdstuk ook verantwoording afgelegd van de (bijgestelde) inhoud van het onderzoek.

5.1 Focusgroepen

5.1.1 Werving

Voor het onderzoek via focusgroepen stonden vier groepen gepland:

- één groep jongeren van 12 tot 15 jaar met kerkelijke betrokkenheid;
- twee groepen jongeren van 16 jaar en ouder met kerkelijke betrokkenheid;
- één groep jongeren van 16 jaar en ouder met geringe kerkelijke betrokkenheid.

Om deze groepen te formeren werden de volgende stappen genomen:

- lijst opstellen van potentiële deelnemers;
- aankondiging van het onderzoek per brief (zie bijlage);
- telefonische uitnodiging.

De stappen worden hierna verder toegelicht.

Ledenlijst

Werving vond plaats vanuit het Kaski op grond van twee lijsten met potentiële deelnemers die door de Protestantse Gemeente te Drachten aan het Kaski was gestuurd. De opbouw van deze twee lijsten met namen is als volgt:

Tabel 5.1 Overzicht van potentiële deelnemers volgens lijst PG Drachten

leeftijd	aantal
12	89
13	97
14	97
15	100
16	93
17	97
18	101
19	42
TOTAAL	716

In deze lijst bevonden zich 343 jongens en 373 meisjes.

Tevens bevatte de lijst de namen van 47 jongeren van 11 jaar. Aanvullend werden namen van twee niet-leden geleverd, een van 19 jaar, een van 22 jaar.

De lijst bevatte geen voornamen (zie aanbevelingen); in tweede instantie werden telefoonnummers aangeleverd voor de groep van 12 tot 17 jaar; het Kaski heeft het bestand met oudere deelnemers door een extern bureau laten verrijken met telefoonnummers.

Brief

In een brief werd het onderzoek aangekondigd en aangegeven dat de jongeren binnen afzienbare tijd telefonisch zouden worden benaderd met het verzoek om deel te nemen aan het onderzoek. De brief bevatte een toelichting op het onderzoek, achtergrond daarvan, uitvoerder en opdrachtgever, plus mogelijke data van onderzoek.

Binnen de geplande focusgroepen streefde het Kaski naar enige spreiding in leeftijd. Daarom zijn van iedere leeftijdscategorie aanvankelijk 25 jongeren aangeschreven. Uit die 25 jongeren hoopten we per focusgroep 2 deelnemers te werven, een slagingskans van 2 op 25 dus⁸.

In tweede instantie kon echter niet voor alle aangeschreven potentiële deelnemers telefoonnummers worden aangeleverd. De feitelijk werving vond plaats onder een kleiner aantal jongeren.

Omdat een eerste wervingsronde onvoldoende respons leek op te leveren van de categorie 16 jaar en ouder is een aanvullende zending uitnodigingsbrieven gestuurd van

⁸ In het onderzoeksvoorstel werd nog gesproken van een slagingskans van 2 op 10; bij de werving hebben we het wervingspotentieel dus sterk verhoogd.

85 stuks. De werving van de jongeren van 12 tot 15 jaar verliep voorspoedig en al snel kon een groep met 10 mogelijke kandidaten worden samengesteld. Dat betekende dat een deel van de aangeschreven jongeren niet zijn gebeld: hun groep was al vol.

Telefonische uitnodiging

Een week na het versturen van de brief, is nagebeld, voor zover telefoonnummers voor handen waren. De telefonische werving leverde het volgende resultaat op:

Tabel 5.2 Overzicht van resultaten uit belronde

<i>categorie</i>	<i>aantal</i>
reservelijst (wil misschien wel meedoen)	2
toegezegd, maar later afgezegd	4
toegezegd 12 tot 15 jaar	9
niet gebeld (want groep vol)	85
toegezegd 16 jaar en ouder	6
wil niet meedoen aan het onderzoek	100
fout telefoonnummer	9
TOTAAL	213

5.1.2 Deelname

Niet alle jongeren die hun deelname hadden toegezegd waren op de avond van het onderzoek aanwezig.

- Binnen de groep 12 tot 15 waren vier deelnemers aanwezig: drie jongens en een meisje; drie deelnemers van 13, één van 16⁹.
- Binnen de groep 16 jaar en ouder waren eveneens vier deelnemers aanwezig; ook hier drie meisjes en één jongen; twee van 17 jaar, een van 22 jaar en een van 21 jaar.

Onder de deelnemers is na afloop van de focusgroep een korte vragenlijst uitgedeeld met aanvullende informatie. De antwoorden over de vraag naar opleiding of werk zijn als volgt.

9 Deze deelnemer is 16 geworden in de periode tussen het samenstellen van de lijst met potentiële deelnemers en het onderzoek.

Tabel 5.3 Opleiding deelnemers

<i>opleiding of werk</i>	<i>aantal</i>
VMBO	3
MBO	1
HBO	1
VWO	1
werk	2

Tevens is een aantal vragen gesteld die in godsdienstsociologisch onderzoek wel worden gebruikt om een beeld te vormen van kerkelijkheid (lidmaatschap), kerksheid (kerkgang) en gelovigheid, inclusief godsvoorstelling. De vraag naar de godsvoorstelling zou mogelijk te abstract geweest kunnen zijn voor de jongste deelnemers, hoewel zij dat zelf niet aangaven.

We vroegen daarnaast naar het kerklidmaatschap van de ouders en tot welke kerk of wijkgemeente de deelnemers behoren. Op één na rekenen alle deelnemers zich tot de Oase; die andere deelnemer is geen lid van de PG Drachten.

Tabel 5.4 Overzicht van antwoorden van vragenlijst

Vragen en antwoordcategorieën	aantal
Zijn je ouders lid van de kerk?	
beide	6
een	1
geen	1
Welke uitspraken over het bestaan van God of een hogere macht komen het dichtst in de buurt van jouw eigen overtuiging	
er is een God die zich met ieder mens persoonlijk bezighoudt	5
er moet iets zijn als een hogere macht die het leven beheerst	1
ik weet niet of er een God of hogere macht bestaat	1
er bestaat geen God of hogere macht	1
Hoe vaak bezoek je een kerkelijke viering of een andere godsdienstige bijeenkomst?	
1 keer per week	1
1 keer per 14 dagen	2
1 keer per maand	0
minder dan een keer per maand	5
nooit	0
Beschouw je jezelf als een gelovig mens?	
ja beslist	4
eigenlijk wel	1
eigenlijk niet	2
beslist niet	0
weet niet	1

Uit de tabel blijkt dat de meesten uit een kerkelijk gezin komen. Vijf jongeren onderschrijven wat wel genoemd wordt een theïstisch of personalistisch godsbeeld; daarnaast waren er – in het jargon – een ietsistisch, agnostisch en atheïstisch georiënteerde jongere aanwezig. Vijf jongeren gaan weinig naar de kerk. Tijdens de werving noemden ze zichzelf overigens wel kerkelijk betrokken.

Tot slot beschouwen vijf jongeren zich als gelovig, twee als niet-gelovig, een laatste kan of wil geen uitspraak doen over de eigen gelovigheid.

Hieruit blijkt dat de samenstelling van de groep redelijk gemêleerd is; gezien de wijze van werving is het logisch dat gelovige jongeren van kerkelijke ouders oververtegenwoordigd zijn.

5.2 Scholierenonderzoek

Uit voorgaande valt af te leiden dat de doelstellingen van de focusgroepen niet zijn gehaald voor wat betreft de deelname: we konden geen vier groepen met ongeveer acht deelnemers samen stellen.

In overleg met de opdrachtgever is besloten het onderzoek ook uit te voeren met medewerking van een middelbare school. Na bemiddeling van een van de leden van de PG Drachten bleek CSG Liudger in Drachten bereid om op plezierige en constructieve wijze medewerking te verlenen.

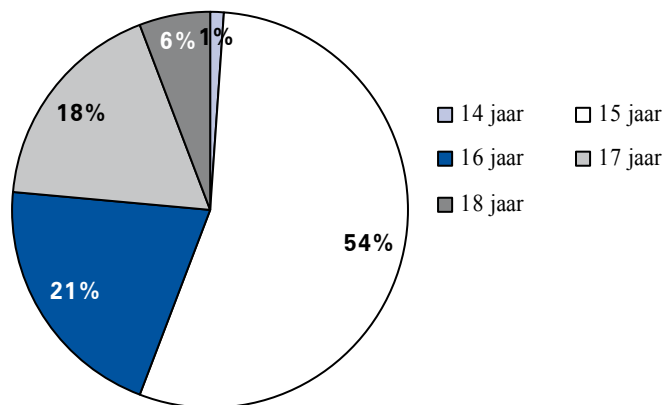
In eerste instantie is contact gelegd met coördinatoren van het (godsdienst)onderwijs voor het deel VMBO en voor het deel Havo en VWO. Het resulteerde in onderzoek in vier groepen binnen het Havo-VWO deel¹⁰.

Vier docenten stelden hun les beschikbaar om het onderzoek uit te voeren. Het onderzoek bestond eruit dat een korte vragenlijst bij de deelnemers werd afgenomen, waarin een aantal achtergrondkenmerken werd gevraagd. Vervolgens werden ideeën en suggesties over kerkelijke activiteiten voor jongeren aan de leerlingen voorgelegd. Telkens konden de leerlingen eerst hun waardering voor het idee aangeven door middel van een rapportcijfer, daarna werden kort enige impressies en toelichtingen bij de ideeën gevraagd.

Aan het onderzoek namen in totaal 102 leerlingen deel (n=102); waaronder 41 procent jongens en 59 procent meisjes. De gemiddelde leeftijd ligt op 15, 7 jaar; de jongste (één leerlinge) is 14 jaar, de oudsten (zes stuks) zijn 18 jaar.

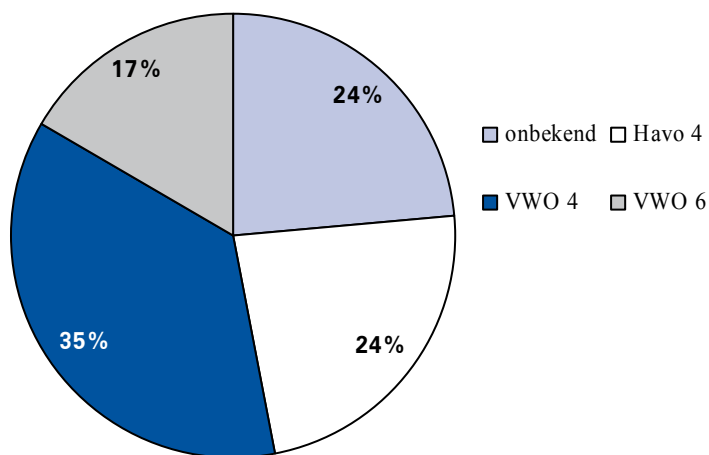
¹⁰ Aanvankelijk zou het onderzoek in zes klassen plaatsvinden: twee maal VWO 4, twee maal Havo 4, een maal Havo 5 en een maal VWO 5, in de lessen godsdienst, filosofie en maatschappijleer. Op de onderzoeksdag viel een aantal lessen uit, zodat het totaal aantal klassen op vier kwam. Ook moest de Havo 5 klas worden ingeruild voor een VWO 6 klas.

Figuur 5.1 Leeftijdsofbouw van deelnemers (n= 102)

Het onderzoek vond plaats in twee vwo 4 klassen, één vwo 6 klas en één Havo 4 klas. Niet alle leerlingen hebben hun klas en schooltype vermeld. Voor zover te reconstrueren is de verdeling over de klassen en schooltypen is als volgt.

Figuur 5.2 Deelnemers naar klas en schooltypen (n=102)

Uit figuur 5.2 blijkt dat het grootste deel van de deelnemers in VWO 4 zit.

Bijna zes van de tien deelnemende leerlingen (59%) rekt zichzelf tot een kerkgenootschap, hiervan is 70 procent (42 leerlingen) lid van de Protestantse Kerk in Nederland. In de volgende tabel is een en ander nader uitgewerkt.

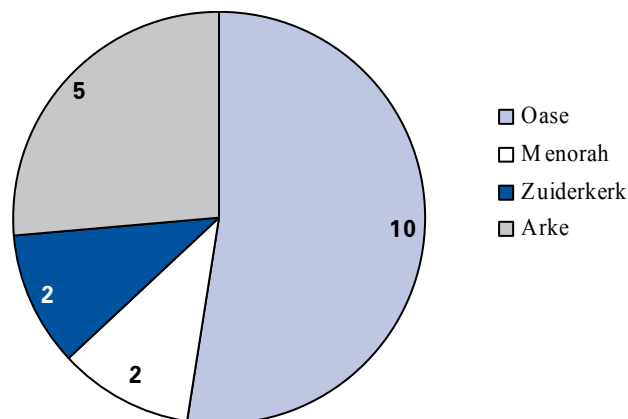

Figuur 5.3 Deelnemers naar kerklidmaatschap of religieuze stroming (n= 102)

<i>kerkgenootschap</i>	<i>percentage</i>
nee	41%
ja	59%
Protestantse Kerk in Nederland	41%
Vrije Baptistengemeente Bethel te Drachten	7%
Gereformeerde Kerk (vrijg) of Ned. Geref. Kerk	3%
Rooms-Katholieke Kerk	2%
evangelische kerk of pinkstergemeente	2%
islam	1%
anders	3%

Niet alle leden van de Protestantse Kerk zijn lid van de lokale Protestantse Gemeente te Drachten; wie dat wel zijn is gevraagd bij welke wijkgemeente ze horen. Het betreft in totaal 19 deelnemers die deze vraag hebben beantwoord. Bij elkaar maken deze 19 leden van de PG Drachten zo'n 19 procent van de deelnemers uit. Anders gezegd: slechts een krappe vijfde van de deelnemers is lid van de lokale protestantse gemeente; de meeste van hen horen bij wijkgemeente de Oase.

Figuur 5.4 Leden van de PG Drachten naar wijkgemeente in absolute aantallen (n= 19)

Een kwart van de deelnemers zegt regelmatig naar de kerk te gaan (10% één keer per week of vaker, 16% één keer per twee weken). Daarnaast zegt een kwart dat ze nooit naar de kerk te gaan. Van de overige deelnemers, de helft, zegt 15 procent één keer per maand te gaan en 35 procent minder dan één keer per maand.

Ruim de helft zegt wel gelovig te zijn (18% noemt zich beslist gelovig, 33% 'eigenlijk wel' gelovig). Een derde zegt 'eigenlijk niet' of 'beslist niet' gelovig te zijn (beide 17%); tot slot is er een groep van 16 procent die 'weet niet' antwoordt op de vraag of ze zichzelf gelovig zouden noemen.

We zien hier dus een groter percentage kerkleden dan gelovigen. Dat wil zeggen dat er leerlingen zijn die zichzelf wel als kerklid beschouwen, maar zichzelf niet gelovig noemen.

Met voorgaande kenmerken kunnen we de waardering van de voorgelegde ideeën en suggesties voor het kerkelijk jeugdwerk nader onderscheiden. We maken daarvoor zo veel mogelijk grote groepen. Dan onderscheiden we naar:

- geslacht (jongens en meisjes);
- leeftijdscategorieën (15, 16, 17 en 18);
- schooltype en klas (Havo 4, VWO 4 en VWO 6);
- kerklid (wel of niet);
- kerkbezoek (vaak, namelijk één keer per twee weken of vaker; weinig, namelijk één keer per maand of minder; nooit).
- gelovigheid (beslist wel en eigenlijk wel; beslist niet en eigenlijk niet; en weet niet);

5.3 Inhoud van het onderzoek

Aanvankelijk wilde het onderzoek, naast zoeken naar passende vormen van kerkelijk jeugdwerk, beschrijven welke rol religie en geloof in het leven kerkelijke jongeren uit Drachten speelt. In het onderzoeksvoorstel is uiteengezet dat een model van vijf dimensies van religie hiervoor geschikt is, omdat het de mogelijkheid geeft informatie in te delen in overzichtelijke theoretische categorieën.

De gesprekken uit de focusgroepen hebben, mede vanwege de geringe deelname, echter te weinig informatie opgeleverd om dit indelingsschema te gebruiken. Daarbij bleek dat het voor de deelnemers soms al lastig genoeg was om over kerk te spreken; het meer persoonlijke geloven kwam nog minder uit de verf.

Dit vindt zijn weerslag in het feit dat hoofdstuk 2 de titel Kerk en geloof in het leven van jongeren draagt en niet religie en geloof.

Tijdens de focusgroepen zijn ook diverse ideeën voor kerkelijk jeugdwerk besproken. Ook hier geldt dat de groepsdynamiek die eigen kan zijn aan focusgroepen werd gemist vanwege het kleine aantal deelnemers. Dat neemt niet weg dat er goede feedback op de ideeën kon worden verzameld.

De gesprekken op het CSC Liudger vroegen een andere aanpak. In een klas met meer dan 20 leerlingen is het niet goed mogelijk om een intensief gesprek te hebben. Daarnaast bestond de kans dat veel jongeren weinig tot geen affiniteit met kerk en

geloof zouden hebben of niet christelijk zouden zijn. Tevens stond slechts 50 minuten in plaats van 2 uur ter beschikking.

Dat heeft gemaakt dat het onderzoek zich vooral toespitste op het zoeken naar passende vormen van kerkelijk jeugdwerk. De aanpak was dat de ideeën aan de leerlingen werd voorgelegd; iedere leerling kon vervolgens een rapportcijfer voor dat idee geven. Per idee zijn daarna kort klassikaal enkele impressies verzameld.

De leerlingenpopulatie van het Liudger had daarbij weer wel als voordeel dat het onderzoek een bredere basis had dan alleen jonge leden van de PGD, iets dat uitdrukkelijk de wens is van de opdrachtgever.

Tijdens de focusgroepen beluisterden we dat jongeren het nuttig en zinvol vinden om wat voor anderen te betekenen of om je in te zetten voor de wereld om je heen. De sociale of diaconale dimensie van het christelijk geloof lijkt daarmee een basis te geven voor geloofwaardig kerkelijk jeugdwerk. Om die reden zijn ook diverse ideeën en suggesties met een sociale en/of diaconale insteek aan de leerlingen van het Liudger voorgelegd.

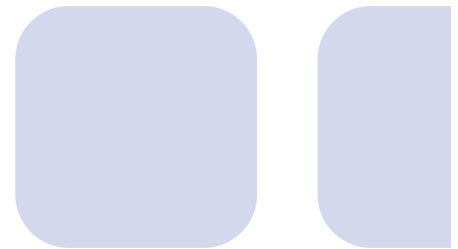
Onderzoek en advies over religie en samenleving

Het Kaski is een expertisecentrum op non-profitbasis voor vragen over religie en samenleving. We hebben een lange ervaring als één van de oudste sociaal-wetenschappelijke instituten van Nederland. U kunt bij ons terecht voor allerlei vormen van onderzoek, zowel kwalitatief (o.a. focusgroepen en evaluatieonderzoek) als kwantitatief (o.a. enquêtes en prognoses).

Wij streven naar een zo breed mogelijke dienstverlening en bieden naast onderzoek ook beleidsadvisering en ondersteuning aan.

Het Kaski heeft een samenwerkingsovereenkomst met de Radboud Universiteit Nijmegen en is lid van de Vereniging voor Beleidsonderzoek.

Ons instituut is in het bezit van het kwaliteitscertificaat ISO 9001:2008.

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen

Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

Telefoon:
024 - 365 35 31

www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl